

Galaten

Galaten 1

1. Paulus, een apostel, Zie van dit woord, Luk. 6:13., **geroepen niet van mensen**, Namelijk die bloot mensen, of niet dan mensen zijn. Deze beschrijving doet de apostel daarbij, om zijn apostolische beroeping en gezag staande te houden tegen de lasteringen der valse apostelen, die zeiden dat hij niet wettiglijk tot het apostelschap was beroepen. Want er zijn tweeërlei wettige beroepingen tot den dienst des Woords; een die gewoon is, welke wel van God geschiedt, maar door mensen, de orde Gods daarin volgende: zodanige is de beroeping van de gewone dienaren des Woords. En er is ene beroeping, die zonder dienst der mensen van God zelf, of van den Heere *Christus* geschiedt; zodanig is geweest de beroeping der profeten in het Oude Testament, en der apostelen in het Nieuwe Testament. Deze beroeping is buitengewoon, en altijd vergezelschap met de gave van niet te kunnen dwalen in het leren, 2 Petr. 1:21; Joh. 16:13. Dat de apostel Paulus door zulke een extra-ordinaire beroeping geroepen is, wordt klaarlijk beschreven Hand. 9:22. **noch door een mens, maar door Jezus Christus, en God den Vader, Die Hem uit En** daarmee openlijk heeft betoond dat Hij de eigen Zoon Gods was. Zie Hand. 13:32; Rom. 1:4. **de doden opgewekt heeft**),
2. En al de broeders, Namelijk niet alleen mijne medebroeders in den dienst, maar ook al de andere gelovigen. Dit doet de apostel daarbij, niet zozeer om zijn schrijven daarmee aanzienlijk te maken, als om door de eenstemmigheid der gemeente met hem, de gemeenten van Galatië te beter te bewegen tot aflegging hunner dwalingen. **die met mij zijn, aan de Gemeenten van Galatie: Galatië** was een van de grootste

provinciën in Klein-Azië, grenzende aan Frygië, Bithynië, Pontus, Cappadocië en Pamfilië; was alzo genaamd van een volk, dat uit *Gallië*, nu Frankrijk genaamd, gekomen zijnde, die provincie ingenomen en lang bewoond heeft. Zie Hand. 16:6; 1 Cor. 16:1; 2 Tim. 4:10; 1 Petr. 1:1.

3. **Genade zij u en vrede van God den Vader, en onzen Heere Jezus Christus;**
4. **Die Zichzelven** Namelijk vrijwillig; Filipp. 2:8. **gegeven heeft** Namelijk in den dood. Dit voegt de apostel in het begin daarbij, omdat dit bewijs alleen genoegzaam is, om de leer der valse apostelen te wederleggen. Want hij zou tevergeefs zulks gedaan hebben, indien de mens door de werken der wet kon gerechtvaardigd worden. Zie Gal. 2:21. **voor onze zonden**, Namelijk om die te verzoenen door zijnen dood; 1 Joh. 1:7, en 1 Joh. 2:2. Zodat de verzoening en vergeving der zonden daarin alleen, en niet in de werken der wet, moet gezocht worden. **opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld**, Grieks *eeuw*; dat is, uit den zondigen en ellendigen staat, waarin de gehele wereld gelegen is; 1 Joh. 5:19. **naar den wil** Dat is, naar het eeuwig besluit en welbehagen, Hand. 2:23, en Hand. 4:28; Hebr. 10:7,10. Zo is dan de Vader met dit rantsoen Zijns Zoons tevreden. **van onzen God en Vader;**
5. **Denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid.** Grieks *tot eeuwen der eeuwen*, of *tot eeuwigheden der eeuwigheden*. Hebreeuws. Amen.
6. **Ik verwonder mij**, Deze verwondering is ook vergezelschap geweest met een groot mishagen en droefenis. **dat gij zo haast** Dat is, in zo korten tijd, nadat gij het Evangelie van ons ontvangen hebt; of, nadat de verleiders u anders geleerd hebben. Daarmede bestraft hij hunne lichtvaardigheid. **wijkende van** Namelijk van God, die u door onze predikatie geroepen heeft, om u door de genade van *Christus*, en niet door de werken der wet, zalig te maken. Of, wijkende van *Christus*, die u geroepen heeft in de genade.

dengene, die u in de genade van Christus geroepen heeft, overgebracht wordt Namelijk van degenen, die u verleiden; welken Hij de meeste schuld geeft, omdat hij hoop had hen wederom op den rechten weg te brengen; Gal. 5:10. **tot een ander Evangelie;** Dat is, tot een andere leer om zalig te worden, die de verleiders wel het Evangelie noemen, maar die het rechte Evangelie niet is, en verre verschilt van hetgeen wij u gepredikt hebben.

7. Daar er geen ander is; Grieks *hetwelk geen ander is*; Namelijk dan hetgeen, of *dan*, hetgeen wij u gepredikt hebben. Zie Hand. 4:12. **maar er zijn sommigen,** Namelijk die uit de secte der Farizeën zich tot den Christelijken godsdienst begeven hebbende, de wet en het Evangelie, en de rechtvaardigheid der werken met de rechtvaardigheid des geloofs zochten te vermengen. Zie Hand. 15:5. **die u ontroeren, en het Evangelie van Christus willen verkeren.** Dat is, vervalsen, ijdel of teniet maken.

8. Doch al ware het ook, dat wij, of Namelijk ik en de broeders, die bij mij zijn. Of, *wij apostelen.* **een engel uit** Dit is wel in zichzelf niet mogelijk, maar de apostel wil met het stellen dezer onmogelijke veronderstelling te krachtiger aanwijzen de zekerheid van den vloek, die komen zal over degenen, die een ander Evangelie prediken. Zie dergelijke Joh. 8:55; 1 Cor. 13:2. **den hemel u een Evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij** Dat is, niet alleen tegen hetzelve, maar ook die iets daarbij doen, buiten hetgeen wij gepredikt hebben; hetwelk de valse apostelen deden, lerende dat men niet alleen door het geloof, maar ook door de werken der wet gerechtvaardigd wordt. **u verkondigd hebben, die zij vervloekt.** Grieks *Anathema*; dat is, vervloeking. Zie van dit woord Rom. 9:3; 1 Cor. 16:22.

9. Gelijk wij te voren gezegd Namelijk in Gal. 1:8. **hebben, zo zeg ik ook nu wederom:** Namelijk om te tonen dat dit van mij niet uit haastigheid is gezegd. **Indien**

u iemand een Evangelie verkondigt, buiten hetgeen gij ontvangen hebt, Namelijk door onze predikatie hebt gehoord en aangenomen. **die zij vervloekt.**

10. Want predik ik nu Grieks *raad ik nu aan de mensen* Namelijk die van *Christus* vreemd zijn, of naar hunne gezindheid willen gepredikt hebben; 2 Tim. 4:3. Anderszins mogen en moeten ook de vrome leraars zich zo gedragen in leer en leven, dat zij den vromen en Godzaligen mensen in *Christus* mogen behagen; 1 Cor. 10:33. **of God?** Dat is, dat gij uw vertrouwen zoudt stellen op God in *Christus*; hetwelk, wil hij zeggen, ik doe in al mijne predikatiën. Namelijk te horen of geloven. Want het Griekse woord, dat de apostel hier gebruikt, alsook Hand. 28:23, en 2 Cor. 5:11, betekent eigenlijk iemand met redenen bewegen of overreden, en is hier de zin: Zoek ik in mijne predikatiën u te bewegen, dat gij mij of enig mens zoudt aanhangen? Hij wil zeggen: dat doe ik geenszins. **de mensen** Namelijk die van *Christus* vreemd zijn, of naar hunne gezindheid willen gepredikt hebben; 2 Tim. 4:3. Anderszins mogen en moeten ook de vrome leraars zich zo gedragen in leer en leven, dat zij den vromen en Godzaligen mensen in *Christus* mogen behagen; 1 Cor. 10:33., **of God?** Dat is, dat gij uw vertrouwen zoudt stellen op God in *Christus*; hetwelk, wil hij zeggen, ik doe in al mijne predikatiën. **Of zoek ik mensen** Namelijk die van *Christus* vreemd zijn, of naar hunne gezindheid willen gepredikt hebben; 2 Tim. 4:3. Anderszins mogen en moeten ook de vrome leraars zich zo gedragen in leer en leven, dat zij den vromen en Godzaligen mensen in *Christus* mogen behagen; 1 Cor. 10:33. Dat is, zoek ik in mijne predikatiën de gunst van enige mensen Namelijk die van *Christus* vreemd zijn, of naar hunne gezindheid willen gepredikt hebben; 2 Tim. 4:3. Anderszins mogen en moeten ook de vrome leraars zich zo gedragen in leer en leven, dat zij den vromen en Godzaligen mensen in *Christus* mogen behagen; 1 Cor. 10:33.? Geenszins, wil hij zeggen. En dit schijnt dat de valse apostelen den Galaten zochten wijs te maken, om de leer des apostels verdacht te maken. **te behagen? Want indien ik nog** Namelijk nu tot *Christus* bekeerd zijnde, gelijk ik deed

in het Jodendom, als ik, om den hogepriesters en Joden te behagen, de gemeente vervolgde. **mensen** Namelijk die van *Christus* vreemd zijn, of naar hunne gezindheid willen gepredikt hebben; 2 Tim. 4:3. Anderszins mogen en moeten ook de vrome leraars zich zo gedragen in leer en leven, dat zij den vromen en Godzaligen mensen in *Christus* mogen behagen; 1 Cor. 10:33. **behaagde, ZO** Dat is, alleen hunne gunst zocht in het prediken. **ware ik geen dienstknecht van Christus.** Dat is, een waar, oprecht en getrouw dienstknecht. Want niemand kan twee heren dienen; Matth. 6:24.

11. Maar ik maak u bekend, broeders, dat het Evangelie, hetwelk van mij verkondigd is, niet is naar den mens.

Dat is, mij is niets van mensen gegeven, of van mijzelfen versierd, of steunende op gezag van enige mensen, gelijk in Gal. 1:12 verklaard wordt.

12. Want ik heb ook hetzelfde niet van een mens De apostel wil daarmede niet verwerpen de onderwijzing in de leer des Evangelies, die door mensen gewoonlijk geschiedt, 2 Tim. 3:15; maar wil zeggen dat hij als een apostel op zulke gewone wijze deze leer niet heeft ontvangen, maar door een extra-ordinaire openbaring en onderwijzing van *Christus* zelve. Zie Hand. 9:3; 1 Cor. 15:8, en 2 Cor. 12. **ontvangen, noch geleerd, maar door de openbaring van Jezus Christus.**

13. Want gij hebt mijn omgang gehoord, die eertijds in Namelijk eer ik tot den Christelijken godsdienst bekeerd was. **het Jodendom was, dat ik uitnemend zeer** Deze vervolging van Paulus wordt beschreven Hand. 7:58, en Hand. 9:1, enz., en Hand. 22:4,5. **de Gemeente Gods vervolgde, en dezelve verwoestte;** Dat is, dezelve, zoveel in mij was, gans zocht uit te roeien en verdelgen.

14. En dat ik in het Jodendom toenam boven velen van mijn ouderdom Dat is, jonge lieden. Zie Hand. 7:58. Dat drukt hij uit, opdat hij niet zou schijnen zich uit laatzinnigheid te stellen

boven de oude leraars der Joden. **in mijn geslacht,** Dat is, onder de Joden. **zijnde overvloedig ijverig** Grieks *overvloediglijker een ijveraar;* namelijk met een ijver, die niet was met wetenschap, Rom. 10:2; Filipp. 3:5,6; 1 Tim. 1:13. Hiermede bestraft hij ook den verkeerden ijver der Joden in zijn persoon. **voor mijn vaderlijke** Namelijk van welke ik meer hield, dan van de leer der profeten. Wat dit voor inzettingen waren, kan men zien Matth. 5:21, enz., en Matth. 15:2, en Matth. 23:3, enz.; Mark. 7:5, enz.; 1 Petr. 1:18. **inzettingen.** Grieks *overleveringen;* namelijk niet alleen die in de Schriftuur geboden en beschreven zijn, maar ook die, welke van mensen ingesteld, en van de ouders aan de kinderen als van hand tot hand overgeleverd waren.

15. Maar wanneer het Gode behaagd heeft, Die mij van mijner moeders Grieks *uit;* dat is, eer ik van mijne moeder geboren was. Zie dergelijke Jer. 1:5. **lijf aan afgezonderd heeft,** Dat is, voorgenomen en besloten heeft, mij af te zonderen uit den algemenen hoop van de andere mensen, om te zijner tijd tot een apostel te beroepen. **en geroepen door Zijn genade,** Namelijk als de enige oorzaak, waarom Hij dat gedaan heeft, en derhalve zonder enige waardigheid of verdiensten in mij voorgezien; gelijk ook tevoren Gods welbehagen de oorzaak daarvan gesteld wordt. Zie Ef. 1:5,6,9,11.

16. Zijn Zoon Namelijk *Jezus Christus* den waren *Messias*. **in mij te openbaren,** Dat is, *aan mij;* in mijne ziel. Of, door mij te openbaren, dat is, bekend te maken, dat ik Hem voor den Zoon Gods en den waren *Messias* heb erkend, en in Hem geloof; Matth. 16:17. **opdat ik Denzelven door het Evangelie onder de heidenen zou verkondigen, zo ben ik terstond niet te** Namelijk zo haast ik tot *Christus* bekeerd ben geweest. **rade gegaan** Dat is, over de leer van het Evangelie met iemand gesproken en gehandeld, om in dezelve beter of breder onderwezen te worden. **met vlees en** Dat is, met enige mensen, die uit vlees en bloed

bestaan. Zie dergelijke wijze van spreken Matth. 16:17; Ef. 6:12, ook zelfs niet met mijn eigen natuurlijk vernuft. **bloed;**

17. En ben niet wederom gegaan Of, *niet opgegaan*; gelijk ook Gal. 1:18. Dit schijnt te strijden met hetgeen Lukas zegt, Hand. 9:26. Doch hetgeen Lukas daar zegt, moet verstaan worden geschied te zijn nadat Paulus drie jaren in Arabië geweest zijnde, vandaar wederom te Damaskus gekomen was. Want Lukas maakt aldaar geen gewag van Paulus' reis naar Arabië, gelijk hij ook vele andere daden en reizen van Paulus nalaat, die Paulus zelf verhaalt 2 Cor. 11,12. **naar Jeruzalem, tot degenen, die voor mij apostelen** Namelijk iemand van de twaalven, die lang vóór mij tot het apostelschap waren beroepen. **waren; maar ik ging henen naar Arabie, en** Een landschap, gelegen ten zuiden van het Joodse land, waarin de berg Sinai was, Gal. 4:25, tussen de Rode Zee en de inham van Perzië. **keerde wederom naar Damaskus.** Van deze stad zie de aantekeningen Hand. 9:2.

18. Daarna kwam ik na drie jaren Namelijk die ik zo in Arabië, als te Damaskus geweest was. **weder te Jeruzalem om Petrus te bezoeken,** Het Griekse woord betekent iemand te gaan zien of bezoeken, om hem te horen, en met hem te spreken en te handelen. **en ik bleef bij hem vijftien dagen.**

19. En zag geen ander van de apostelen, dan Jakobus, Daar zijn er twee geweest onder de apostelen van dezen naam. Zie van beiden Matth. 10:2,3; Hand. 12:2,17 en van dezen Hand. 12:17 en Hand. 15:13. **den broeder** Dat is, neef, een Hebreeuwse wijze van spreken. Zie Gen. 14:14; Matth. 12:46,47; 1 Cor. 9:5; van dezen zie Matth. 10:3, Mark. 15:40. **des Heeren.**

20. Hetgeen nu Namelijk aangaande dat ik het Evangelie van *Christus* zelf heb ontvangen, zonder enige beroeping of onderwijzing van mensen. **ik u schrijf, ziet, ik getuig voor God,** Ene wijze van eedzweren, met welke de apostel nodig geacht heeft dit te bevestigen, om de

gewichtigheid der zaak. Zie Rom. 9:1. **dat ik niet lieg!**

21. Daarna ben ik gekomen in de gewesten van Syrie en van Cilicie. Deze zijn landschappen, gelegen in Azië. Zie van dezelve Matth. 4:24; Hand. 15:23,41, en Hand. 27:5.

22. En ik was van aangezicht onbekend aan de Gemeenten in Judea, die in Christus Dat is, die de Christelijke leer hebben aangenomen en belijden. **zijn.**

23. Maar zij hadden alleenlijk gehoord, dat men zeide: Degene, die Namelijk Paulus. Dit zijn de woorden der voorzegde gemeenten, die Paulus herhaalt. **ons eertijds vervolgde,** Namelijk Christenen. **verkondigt nu het geloof,** Dat is, de leer van het Evangelie, die men ter zaligheid moet geloven. Zie dergelijke wijze van spreken 1 Tim. 1:19, vergelijk met 2 Tim. 2:18. **hetwelk hij eertijds verwoestte.** Zie Gal. 1:13.

24. En zij verheerlijkten God in mij. Grieks *om mijnentwil*; dat is, om de genade, die mij God gedaan heeft.

Galaten 2

1. Daarna ben ik, na veertien jaren, Namelijk boven de drie jaren, die hij in Arabië geweest is, Gal. 1:18, zijnde zeventien jaren na zijne bekering, en het een en vijftigste jaar na *Christus'* geboorte. **wederom naar Jeruzalem** De apostel is na zijne bekering ettelijke malen naar Jeruzalem gegaan; eerst als hij weder uit Arabië na drie jaren gekomen was, Hand. 9:26; Gal. 1:18; daarna brengende met Barnabas de collecte te Jeruzalem, Hand. 11:30 en Hand. 12:25, en als hij van de gemeente van Antiochië gezonden werd met Barnabas tot de synode van Jeruzalem Hand. 15:2, wederom Hand. 18:18, en eindelijk om der belofte wil, en om de collecte daar te brengen, wanneer hij daar gevangen werd, Hand. 21:15. Het schijnt dat de apostel hier spreekt van de reis, als hij naar de synode werd gezonden, die gehouden is in het zeventiende jaar na zijne bekering.

opgegaan met Zo spreekt de Schrift, als men naar Jeruzalem toe reist, omdat het in de hoogte op bergen lag; gelijk daarentegen die van Jeruzalem kwamen, worden gezegd af te komen of te gaan. Zie Mark. 3:22; Hand. 18:22. **Barnabas, ook Titus medegenomen** Zie van hem Tit. 1:3. Deze schijnt hij medegenomen te hebben nog onbesneden zijnde, om alzo voor de valse broeders in hem te tonen de vrijheid van de wet der ceremoniën. **hebbende.**

2. En ik ging op door een openbaring, Namelijk Gods, die door zijnen Geest en in gezichten Paulus alleszins openbaarde, waar Hij zijn dienst wilde gebruiken. Zie Hand. 13:2, en Hand. 16:7,10, en Hand. 18:9, en Hand. 19:21, en Hand. 22:17, en Hand. 23:11. **en stelde** Het Griekse woord betekent iemand enige zaak met onderlinge samenreding verhalen. **hun het Evangelie** Namelijk den apostelen en leraars, die te Jeruzalem waren. Dit geschiedde in het openbaar voor allen. **voor, dat ik predik onder de heidenen; en in het bijzonder** Namelijk om alzo te beter gelegenheid te hebben, om mijne leer van mij te verstaan en hunne overeenstemming met mij te betuigen. **aan degenen, die in achting waren,** Namelijk van wege hunne gaven en aanzien in de gemeente, ouderdom, of, anderszins; en dienvolgens de bekwaamste waren om daarvan te oordelen. Deze worden genoemd Gal. 2:9. **opdat ik niet enigszins tevergeefs zou** Dat is, zonder vrucht te doen onder de heidenen, hetwelk zou geschied zijn, indien hij de lasteringen der valse broeders hiermede niet had wederlegd en teniet gedaan. **lopen of** Dat is, den dienst des Evangelies volbrengen; ene gelijkenis van dergenen, die om strijd lopen in een loopbaan, om den prijs te winnen; 2 Tim. 4:7. **gelopen hebben.**

3. Maar ook Titus, die met mij was, een Griek zijnde, Dat is, van heidense ouders geboren en onbesneden. **werd niet genoodzaakt zich** Namelijk door de apostelen, die te Jeruzalem waren, alzo zij ook verstonden dat de besnijdenis nu

afgedaan was. Doch waarom evenwel Paulus Timotheus heeft laten besnijden, zie Hand. 16:3. **te laten besnijden.**

4. En dat om De apostel geeft hier reden, waarom hij Titus niet wilde laten besnijden, opdat de valse broeders, die de besnijdenis nog nodig hielden ter zaligheid, Hand. 15:1, in hunne dwaling niet zouden gestijfd, maar met de Christelijke vrijheid te beter bekend worden. **der ingekropen** Dat is, die zich met bedrog en veinzing tot de gemeente der gelovigen begeven hadden. **valse broederen** Dat is, dragende wel den naam van broeders en gelovigen, maar inderdaad zijnde vijanden van de zaligmakende leer. **wil, die van bezijden** Dat is, met geveinsde nederigheid en belijdenis bedektelijk ingeslopen in de gemeente. **ingekomen waren, om te verspieden** Namelijk ten kwade, om heimelijk te vernemen of zij niet enige oorzaak zouden kunnen vinden, om ons te lasteren. **onze vrijheid,** Namelijk van de wet der ceremoniën, waaronder ook de besnijdenis was, om daaruit oorzaak te nemen van ons te lasteren. **die wij in Christus Jezus** Dat is, door *Christus* ons verkregen, als hetgeen door de ceremoniën afgebeeld was, in Hem en door Hem vervuld is; Col. 2:17. **hebben, opdat zij ons zouden tot dienstbaarheid** Dat is, dat wij de Christelijke vrijheid verlatende, van het juk der ceremoniën, als ter zaligheid nodig, zouden onderwerpen. **brenge.**

5. Denwelken wij ook niet een uur Den zwakken Joden hebben de apostelen een tijdlang toegegeven in het onderhouden der ceremoniën, om hen te gewinnen, 1 Cor. 9:20,22, en allengskens te brengen tot kennis van de Christelijke vrijheid; maar dezen valschen broeders hebben zij den minsten tijd niet willen ontwijken of toegeven, om hen in hunne dwalingen en hardnekkigheid niet te stijven. **hebben geweken** Ene gelijkenis, genomen van kampvechters of worstelaars, die hunne partij sterkelijk wederstaan en niet wijken. Zie de waarheid van dit zeggen Hand. 15:1,2, enz. **met onderwerping,** Dat is,

dat wij hun zouden onderdanig zijn, of ons hun onderwerpen in het onderhouden der ceremoniën. **opdat de waarheid** Dat is, dit hebben wij niet gedaan uit hardnekkigheid of twistgierigheid, maar om de zuiverheid van de leer des Evangelies tegen hen te verdedigen en staande te houden in de gemeenten, voornamelijk van Galatië. **van het Evangelie bij u zou verblijven.**

6. **En van degenen, die** Dat is, de andere apostelen, die met rechten bij de gemeenten in grote achting zijn. **geacht waren, wat te zijn, hoedanigen zij** Dat is, wat zij geweest zijn eer zij tot apostelen geroepen waren. Of, wat voordelen zij voor mij gehad hebben, eer ik tot een apostel ben geroepen geweest. **eertijds waren, verschilt mij niet;** Dat is, daar is mij niet aan gelegen. Of, daar zie ik niet op. Of, dat verschilt niet van mijn doen en leren. **God neemt den** Van deze wijze van spreken, zie Matth. 22:16; Hand. 10:34. Dat is, in zaken van waarheid ziet God niet op enige uiterlijke voordelen of aanzien dergenen, die de waarheid leren, maar alleen op de zaak zelve. **persoon des mensen niet aan; want die geacht waren, hebben mij niets** Namelijk aangaande de leer des Evangelies, dat ik van hen iets zou geleerd hebben, hetwelk mij de Heere *Christus* zelf niet zou geopenbaard hebben. **toegebracht.**

7. **Maar daarentegen,** Dat is, zij hebben niet alleen in mijne leer niets berispt, maar ook daarentegen die voor goed en oprecht gekend. **als zij zagen, dat** Dat is, bekenden, verstonden; gelijk Gal. 2:9. **aan mij het Evangelie der voorhuid** Dat is, der heidenen die onbesneden zijn, Gal. 2:8. Zie Rom. 2:26, en Rom. 3:30, en Rom. 4:12. Namelijk om hetzelfde voornamelijk onder hen te prediken. **toebetrouwd was,** Namelijk van *Christus* zelf en God den Vader; gelijk Gal. 1:1. **gelijk aan Petrus dat der besnijdenis;** Dat is, der besneden Joden, om hetzelfde onder hen te prediken. Zie Rom. 3:30, en Rom. 15:8.

8. **(Want** De apostel wijst hier aan waaruit de apostelen gezien en bekend hebben, dat hem

het Evangelie was toevertrouwd, namelijk uit de krachtige werking Gods door zijne predikatie tot bekering der heidenen. **Die in Petrus** Namelijk de Heere *Christus*, die den dienst van Petrus vergezelschaft heeft met de krachtige werking Zijns Geestes. **krachtelijk wrocht tot het apostelschap der besnijdenis,** Die wrocht ook krachtelijk in mij Of, *door mij*, dat is, door mijn dienst. **onder de heidenen);** Namelijk tot hunne bekering.

9. **En als Jakobus, en** Zie van hem Gal. 1:19. **Cefas, en** Dat is, Petrus. Zie van dezen naam Matth. 16:18, en Joh. 1:43. **Johannes, die** Namelijk de zoon van Zebedeus, een broeder van Jakobus den Grote, die van Herodes is onthalsd; Hand. 12. Zie van hem Matth. 4:21, en Matth. 10:2, en Matth. 17:1. **geacht waren pilaren te zijn,** Namelijk zo van het gezelschap der apostelen, als der gemeente, omdat zij door hun dienst de waarheid van het Evangelie standvastig voorstonden en staande hielden, en in het bijzonder in groot aanzien waren bij de gemeente, als een sieraad derzelve. Zie Jer. 1:18, Openb. 3:12. **de genade, die** Namelijk des apostelschaps, Rom. 1:4. Of de werken en vruchten der genade. Of, de gaven, als daar waren met vreemde talen te spreken, profetie, wonderwerken en dergelijke. **mij gegeven was, bekenden, gaven zij mij en Barnabas de rechter hand der gemeenschap, opdat wij tot de heidenen,** Namelijk ik en Barnabas. **en zij tot** Namelijk Petrus en de andere twee apostelen. **de besnijdenis** Dat is, tot de besneden Joden. Zie Gal. 2:7. **zouden gaan;**

10. **Alleenlijk, dat wij den armen zouden** Namelijk om voor hen ene collecte onder de gemeente uit de heidenen te verzorgen. **gedenken; hetwelk zelf ik ook benaarstigd** Dit blijkt doorgaans ook in zijne zendbrieven, en voornamelijk Rom. 15:27; 1 Cor. 16:1; 2 Cor. 9:1. **heb te doen.**

11. **En toen Petrus te Antiochie gekomen** Zie van deze stad Hand. 11:19.

was, wederstond ik hem in het aangezicht, Dat is, in zijne en aller tegenwoordigheid, gelijk Gal. 2:14 verklaard wordt. Zie ook 2 Cor. 10:1. omdat hij te bestraffen was. Dat is, verdiende bestraft te worden.

12. **Want eer sommigen van Jakobus gekomen** Waarom Jakobus dezen naar Antiochië gezonden had, is onzeker; sommigen menen om te laten vernemen naar den staat der gemeente aldaar, of iets den apostelen, daar zijnde, te kennen te geven. **waren, at hij mede** Namelijk allerlei spijs, ook die in het Oude Testament verboden was, volgende de Christelijke vrijheid, waarvan hij door een hemels gezicht verzekerd was, Hand. 10, zodat hij daaraan weldeed. **met de heidenen;** Namelijk die tot *Christus* bekeerd waren, en het juk der ceremonieële wet nooit waren onderworpen geweest. **maar toen zij gekomen waren, onttrok hij zich** Dat is, wilde hij met de gelovige heidenen niet meer eten, daarmede veinzende alsof hij verstond, dat het eten van allerlei spijs den Christenen ongeoorloofd zou zijn; waaraan hij zeer kwalijk deed, gelijk in het volgende blijkt. **en scheidde zichzelve af, vrezende degenen,** Dat is, vrezende dat hij dezen Joden daarmede oorzaak zou geven om kwalijk van hem te spreken. Zie dergelijke Hand. 11:2. **die uit de besnijdenis** Dat is, de Joden, die tot den Christelijken godsdienst bekeerd waren, en nog het onderscheid der spijzen onderhielden, volgens de wet der ceremoniën, van de afdoening derzelve nog niet ten volle onderricht zijnde. **waren.**

13. **En ook de andere Joden** Namelijk die Christenen geworden waren, en die de Christelijke vrijheid enigszins geleerd en gebruikt hadden. **veinsden met hem;** De apostel noemt deze daad van Petrus tweemaal in Gal. 2:13 ene veinzing, welke is als iemand anders doet of spreekt dan hij in zijn hart of gemoed gevoelt; hetwelk nimmermeer geoorloofd is te doen. Dit deden ook deze Joden, door het voorbeeld van Petrus verleid zijnde. **alzo dat ook**

Barnabas mede Van dezen, zie Hand. 11:22,30, en Hand. 13:1,2, en Hand. 15:2. **afgetrokken werd door hun veinzing.**

14. **Maar als ik zag, dat zij niet recht wandelden** Grieks *de voeten niet recht stelden*; dat is, gelijk als hinkten, niet rechttuit gingen om tot het doel en einde der Christelijke leer te komen; 1 Kon. 18:21; Hebr. 12:13. **naar de waarheid** Dat is, naar de zuiverheid; naar de ware leer des Evangelies, aangaande de Christelijke vrijheid. **van het Evangelie, zeide ik tot Petrus in aller tegenwoordigheid:** Namelijk overmits hij openlijk voor allen zondigde en ergernis gaf; 1 Tim. 5:20. **Indien gij, die een Jood zijt, naar heidense wijze** Dat is, allerlei spijs vóór dezen gegeten hebt, gelijk de Christenen, uit de heidenen bekeerd, ook doen, volgende de Christelijke vrijheid, Gal. 2:12. **leeft, en niet naar Joodse wijze, waarom noodzaakt gij de** Namelijk met uw kwaad exempel, hetwelk hen noodzakelijk moet bewegen om na te volgen, of omdat gij dezelve voor geen rechte Christenen schijnt te erkennen, zo zij, gelijk gij, zich aan de wet der ceremoniën niet onderwerpen. **heidene naar de Joodse wijze te leven?**

15. **Wij zijn** Of, wij Joden van nature, en niet zondaars Dat is, niet van heidense afkomst, welke afgodendienaars waren en grote zondaren, vreemd van het verbond Gods. Zie Ef. 2:11. De apostel wil zeggen: Nademaal wij apostelen, die Joden zijn, onze rechtvaardigmaking niet zoeken in de werken der wet, maar in het geloof van *Christus*, zo moet men veel min de heidenen leren of noodzaken hunne rechtvaardigheid te zoeken in de onderhouding der wet; Rom. 3:9. uit de heidenen, wetende, enz. **Wij**, namelijk, ik en ook gij, Petrus. Want de apostel verhaalt hier nog, hoe hij Petrus heeft aangesproken. **van nature Joden,** Dat is, van afkomst en geboorte, Rom. 2:17,28, en dus geboren onder de wet der ceremoniën. **en niet zondaars** Dat is, niet van heidense afkomst, welke afgodendienaars waren en grote zondaren, vreemd van het verbond Gods. Zie Ef. 2:11. De apostel wil zeggen: Nademaal wij apostelen, die Joden zijn, onze

rechtvaardigmaking niet zoeken in de werken der wet, maar in het geloof van *Christus*, zo moet men veel min de heidenen leren of noodzaken hunne rechtvaardigheid te zoeken in de onderhouding der wet; Rom. 3:9. **uit de heidenen;**

16. Doch wetende, dat Dat is, omdat wij het zekerlijk weten. **de mens niet** Wie, of hoe heilig hij ook zou mogen zijn. **gerechtvaardigd** Wat het zij gerechtvaardigd te worden, zie in de aantekeningen Rom. 3:20. **wordt uit de werken der wet,** Namelijk Mozes, zo der zeden als der ceremoniën. **maar** Of, *dan*, gelijk Matth. 12:4; 1 Cor. 7:17; Gal. 1:7; Openb. 21:27. Dat is, alleen door het geloof Dat is, als wij met een oprecht en levend geloof de gerechtigheid van *Christus* aannemen; Rom. 3:24,28., gelijk de volgende woorden dat klaarlijk medebrengen. **door het geloof** Dat is, als wij met een oprecht en levend geloof de gerechtigheid van *Christus* aannemen; Rom. 3:24,28. **van Jezus Christus, zo hebben wij ook** Dat is, dit is de oorzaak, waarom wij apostelen *Christus* met waar geloof aangenomen hebben. Want hadden wij door de wet kunnen gerechtvaardigd worden, zo zouden wij niet behoeft hebben tot *Christus* te gaan. **in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd** Wat het zij gerechtvaardigd te worden, zie in de aantekeningen Rom. 3:20. **worden uit het geloof van Christus, en niet uit de werken der wet; daarom dat uit** Dit bewijs is genomen uit de Schriftuur des Ouden Testaments, Ps. 143:2. **de werken der wet geen** Grieks *niet zal gerechtvaardigd worden alle vlees*; dat is, geen vlees; een Hebreeuwse wijze van spreken; gelijk Ps. 143:2; Rom. 3:20. **vlees zal gerechtvaardigd** Wat het zij gerechtvaardigd te worden, zie in de aantekeningen Rom. 3:20. **worden.**

17. Maar indien wij, Hier spreekt de apostel nu verder de Galaten aan, en beantwoordt ene tegenwerping, die zij tegen de voorgaande leer zouden mogen voorwerpen; namelijk dat dezelve den mens

zorgeloos maakt, tot zondigen aanleidt, en dat alzo *Christus* de mensen in het zondigen zou stijven. Van deze tegenwerping zie ook Rom. 3:31, en Rom. 6:1,2,3. **die in Christus zoeken gerechtvaardigd te worden, ook zelve zondaars bevonden** Dat is, nog dagelijks zondigen. **worden, is dan Christus** Dat is, en zal daaruit niet volgen dat dan *Christus*, enz. **een dienaar der zonde?** Dat is, dat deze leer van de rechtvaardigmaking des mensen zonder de werken der wet, alleen door het geloof van *Christus*, dienen zal en den mensen oorzaak zal geven om te vrijer te zondigen. **Dat zij verre.** Zie de aantekeningen op Rom. 6:2.

18. Want indien ik, hetgeen ik afgebroken Namelijk door mijn ernstige en gedurige vermaningen om de zonden te vlieden. **heb, datzelve wederom** Namelijk door ene leer, die zulke vermaningen krachteloos zou maken en de mensen tot zondigen verwekken. **opbouw, zo stel ik mijzelf tot een overtreder.** Namelijk van Gods bevel, en van de wetten der oprechtheid, die in een getrouw leraar behoort te wezen.

19. Want ik ben Dat deze leer des apostels uit zichzelf de mensen tot zondigen niet verwekt, bewijst hij met zijn eigen voorbeeld, voorbijgaande de voorbeelden van anderen, omdat het kan gebeuren, dat deze leer van sommigen wel daartoe misbruikt zou worden. Doch hetgeen hij van zichzelf zegt, is ook waar in alle ware gelovigen. **door de wet** Dat is, door den dienst der wet. **der wet gestorven,** Dat is, ik heb door de wet geleerd dat ik een groot zondaar ben, naar de wet den vloek en dood onderworpen, en dat de gerechtigheid, die de wet eist, in mij niet is, en dienvolgens dat de wet mij in den dood laat. **opdat ik Gode leven zou.** Dat is, een nieuw en heilig leven zou leiden, dat Gode behagelijk is, volgens zijne geboden, en overzulks niet der zonde. Zie Rom. 6:11.

20. Ik ben met Christus gekruist; Hoe dit te verstaan is, zie Rom. 6:6, waar hetzelfde gezegd en nader verklaard wordt. **en ik leef, doch** Namelijk nu waarlijk een

geestelijk leven. **niet meer ik**, Namelijk zodanig als ik was vóór mijne bekering en wedergeboorte. **maar Christus leeft in** Namelijk door Zijn Heiligen Geest, door welken Hij mij geleidt in de wegen Gods en mij vruchtbaar maakt tot goede werken. **mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef**, Dat is, in dit mijn natuurlijk leven; hetwelk hij onderscheidt van het geestelijke. **dat leef ik door het** Dat is, hoewel ik mijne zwakheden in datzelfde vlees heb, zo geheel en vertrouw ik dat de Zoon Gods voor dezelve door Zijn dood voldaan heeft; die mij ook door Zijn Geest levend maakt. **geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft, en Zichzelven voor mij overgegeven heeft.** Namelijk in den dood; Rom. 4:25.

21. Ik doe de genade Gods niet Namelijk die door *Christus* geschied is, waarvan hij in Gal. 2:20 gesproken heeft. **te niet; want** Hetwelk geschiedt, wanneer men niet gelooft dat *Christus* volkomenlijk onze gerechtigheid is. **indien de rechtvaardigheid door de wet is, zo is dan Christus tevergeefs gestorven.** Of, *om niet*, dat is, zonder oorzaak, reden, nood, of vrucht; Joh. 15:25.

Galaten 3

1. O gij uitzinnige Galaten, Of, *onverstandige, onwijze*. Zo noemt hij hen, om te tonen dat hij houdt, dat zij dit deden meer uit onbezonnenheid of onvoorzichtigheid dan uit boosheid. Zie dergelijke Luk. 24:25, waarmede hij dan niets doet tegen de leer van *Christus*, Matth. 5:22. Zie ook 1 Cor. 15:36. **wie heeft u betoverd, dat** Dat is, de ogen uws verstands alzo verblindt, dat gij de rechte waarheid niet kunt zien, gelijk de goochelaars de uiterlijke ogen der mensen betoveren, dat zij menen te zien hetgeen zij niet zien. Hij vergelijkt dan deze valse leraars bij goochelaars, en geeft hun de voornaamste schuld van deze verleiding, die als bedriegers met schoonspreken en listigheden de eenvoudigen verleiden. **gij der waarheid** Namelijk des Evangelies, dat de mens voor God gerechtvaardigd wordt door het geloof;

waarvan gesproken is Gal. 2:5,14. **niet zoudt gehoorzaam zijn;** Dat is, aannemen en geloven. **denwelken Jezus Christus voor de ogen te voren geschilderd is** Of, *voorgeschilderd*, dat is, zo klaarlijk door mijne predikatiën u voorgedragen, alsof het in een tafereel geschilderd was of voorgeschreven. **geweest, onder u gekruist zijnde?** Dat is, van wiens kruisiging, mitsgaders van de oorzaken en vruchten derzelve, dat wij namelijk daardoor van den vloek der wet en dienstbaarheid der ceremoniën verlost zijn, ik u zo overvloedig en klaar heb geleerd, alsof Hij zelf voor uwe ogen gekruisigd was geweest.

2. Dit alleen wil ik Namelijk uit vele andere zaken, die u zouden kunnen overtuigen van dwalingen. **van u leren:** Dat is, antwoordt mij op deze zaak alleen. Niet dat hij het niet zou geweten hebben, maar zulks zegt hij om te tonen dat hij met hun eigen zeggen hierin zal tevreden zijn. **hebt gij den Geest ontvangen** Dat is, de gaven des Heiligen Geestes, als daar zijn de geest der wedergeboorte, der heiligmaking, en der aanneming tot kinderen. **uit de werken der wet, of uit de prediking** Grieks *uit het gehoor*; dat is, uit de prediking van de leer des Evangelies. Zie Jes. 53:1; Joh. 12:38; Rom. 10:16. **des geloofs?**

3. Zijt gij zo uitzinnig? Daar Of, *zonder verstand, dwaas*. **gij met den Geest** Dat is, met de genade en leer des geloofs, hetwelk de Heilige Geest werkt. **begonnen zijt**, Namelijk als gij eerst tot *Christus* zijt bekeerd, om door Hem de zaligheid te zoeken. **voleindigt gij nu met het vlees?** Dat is, met de werken der wet en met de ceremoniën, die uiterlijk gedaan en gezien worden; hetwelk de valse leraars van de Galaten leerden.

4. Hebt gij zoveel Namelijk vervolgingen, versmaadheden en verongelijkingen om de zaak en de leer van *Christus*. **tevergeefs geleden?** Dat is, zonder vrucht en vergelding, hetwelk geschieden zou zo gij van die leer wederom zoudt afwijken. **Indien**

maar ook Dat is, het zij verre dat zulks zou geschieden, hopende dat zulks hun niet zou wedervaren. Of, zo het maar daar alleen bij bleef, en dat gij niet nog andere zwaarigheden om uwe afwijkingen zoudt te verwachten hebben. **tevergeefs!**

5. **Die u dan den Geest verleent,** Dat is, die geestelijke gaven. Zie Gal. 3:2. **en krachten onder** Dat is, wonderwerken. Zie 1 Cor. 12:10,28. **u werkt, doet Hij dat uit de werken der wet, of uit de prediking** Zie Gal. 3:2. **des geloofs?**
6. **Gelijkerwijs Abraham Gode** Zie van dit voorbeeld Gen. 15:6, en Rom. 4:3, enz. **geloofd heeft, en het is hem tot rechtvaardigheid gerekend;**
7. **Zo verstaat gij dan, Of, verstaat dan. dat degenen, die uit het geloof zijn,** Dat is, die hunne gerechtigheid zoeken in *Christus* door het geloof. **Abrahams kinderen zijn.** Namelijk geestelijke kinderen, niet naar het vlees, maar naar de belofte. Zie Joh. 8:39; Rom. 4:11, en Rom. 9:6,7,8; Gal. 3:29. Gelijk dan de vader gerechtvaardigd is, zo worden ook de kinderen gerechtvaardigd, alzo er maar ééne wijze is om gerechtvaardigd te worden, namelijk door het geloof in *Christus*. Zie Rom. 3:30.
8. **En de Schrift,** Dat is, de Heilige Geest, sprekende in de Heilige Schrift. **te voren ziende,** Namelijk Gen. 12:3. **dat God de heidenen uit het geloof zou rechtvaardigen, heeft te voren aan Abraham** Namelijk ook zelfs in het Oude Testament. **het Evangelie verkondigd, Grieks tevoren geëvangéliseerd. zeggende:** **In u zullen al de** Dat is, in het zaad dat u beloofd is en van u zal voortkomen, hetwelk is *Christus*, gelijk Gal. 3:16 verklaard wordt. Zie ook Gen. 22:18. **volken gezegend worden.** Dat is, zowel heidenen als Joden.
9. **Zo dan, die uit het geloof zijn, worden gezegend met den gelovigen Abraham.** Dat is, op zulke wijze als de gelovige Abraham is gezegend of gerechtvaardigd geweest. Zie Gal. 3:6,7.

10. **Want zovelen als er uit de werken der** Dat is, die hunne rechtvaardigheid en zaligheid zoeken door de onderhouding der wet van Mozes. **wet zijn, die zijn onder den vloek;** Namelijk omdat zij de wet niet volkomen onderhouden, en daarom door de wet de zegening of rechtvaardigmaking niet kunnen verkrijgen. Want zegening en vloek strijden tegen elkander. **want er is geschreven:** Namelijk Deut. 27:26. **Vervloekt is een iegelijk, die** De apostel volgt hier de Griekse overzetting, alzo deze de mening van den Hebreuwsen grondtekst zeer wel uitdrukt, hoewel de woorden *een iegelijk* en *al* daar niet uitgedrukt staan. **niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen.** Namelijk volmaakt in alle delen, en op zulke wijze als God beveelt. En daaruit blijkt dat door de werken der wet hier verstaan worden, niet alleen de werken van de wet der ceremoniën, maar ook der zeden of tien geboden.
11. **En dat niemand door de wet** Grieks *in de wet*. De apostel gebruikt deze wijze van spreken *door de wet, uit de wet, uit de werken der wet, in de wet*, in enen zin. **gerechtvaardigd wordt voor God, is openbaar; want de rechtvaardige Of, de rechtvaardige uit het geloof zal leven.** Zie Rom. 1:17. **zal uit het geloof leven.**
12. **Doch de wet is niet uit het geloof;** Want de wet belooft het leven niet dengenen, die uit het geloof willen gerechtvaardigd worden, maar die de wet volmaakt onderhouden; hetwelk hij bewijst uit de belofte, die bij de wet wordt gedaan; Lev. 18:5; Ezech. 20:11. **maar de mens, die deze dingen doet, Of, gedaan zal hebben; namelijk volmaakt, gelijk Gal. 3:10. zal door dezelve** Dat is, door zulke volmaakte onderhouding der wet. **leven.** Namelijk eeuwiglijk, en dienvolgens daardoor gerechtvaardigd worden, indien hij de wet in alles volkomen zou onderhouden, hetwelk nochtans niemand doet noch doen kan; Rom. 3:9, enz.

13. Christus heeft ons verlost Grieks *uitgekocht uit den vloek*. Want deze verlossing is geschied door betaling van een rantsoengeld voor ons; Matth. 20:28; 1 Tim. 2:6. **van den vloek** Dat is, van de straf, tijdelijke en eeuwige, die de wet den overtreders dreigt, en die wij door onze overtredingen verdiend hadden. **der wet, een vloek geworden** Dat is, heeft den toorn Gods en de straf der zonden op zich genomen, om die te dragen en daarmede Gods straffende gerechtigheid te voldoen. **zijnde voor ons; want** Dat is, in onze plaats, gelijk onze borg; Hebr. 7:22. **er is geschreven:** Namelijk Deut. 21:23. **Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt.** Dat is, aan het kruis opgehangen wordt. Zie Hand. 5:30; 1 Petr. 2:24; hetwelk te verstaan is, niet dat zij allen zouden verdoemd zijn, die gekruisigd worden *want het tegendeel blijkt uit het voorbeeld van den bekeerden moordenaar, Luk. 23:43*, maar omdat God deze wijze van straf, als zijnde de wreedste en smadelijkste, tot een voorbeeld gesteld heeft van de straf, die Zijn Zoon, om ons van den vloek te verlossen, zou moeten lijden.

14. **Opdat de zegening van Abraham** Dat is, de genade der verzoening en der rechtvaardigmaking, alsook de erfenis des eeuwigen levens, die Abraham en zijn zaad beloofd was; Gen. 12:3, en Gen. 22:18. **tot de heidenen** Of, *tot de volken*; gelijk hem beloofd was, dat in hem alle volken zouden gezegend worden; Gen. 12:3. **komen zou** Dat is, afvloeien zou, gelijk uit de fontein. **in Christus Jezus,** Dat is, door *Christus*, als zijnde het gezegend zaad, dat Abraham beloofd was, Gal. 3:16. **en opdat wij** Zo Joden als heidenen. **de belofte des** Dat is, de geestelijke belofte, niet van tijdelijke, maar van eeuwige goederen. **Geestes verkrijgen zouden door het geloof.** Dat is, door *Christus* met waar geloof aangenomen.

15. **Broeders, ik spreek naar den mens:** Dat is, ik zal gebruiken een exempel van menselijke zaken genomen. Zie Rom. 3:5;

1 Cor. 9:8. **zelfs eens mensen verbond,** Het Griekse woord *diatheke*, wordt somtijds in het bijzonder genomen voor een testament, Hebr. 9:17, somtijds in het algemeen voor allerlei verbonden of contacten tussen twee partijen. Het kan hier in beide betekenissen genomen worden. **dat bevestigd is,** Namelijk met onderlinge beloften, eden, ondertekeningen, of dergelijke wijze bij de mensen gebruikelijk. **doet niemand te niet,** Dat is, behoort nog en kan niet teniet doen. **of niemand doet daartoe.** Grieks *verordineert iets daarboven*; namelijk niet afdoen, bijdoen, of veranderen.

16. **Nu zo zijn de beloftenissen** Dat is, alzo ook kan niemand het verbond, dat God met Abraham en alle gelovigen gemaakt heeft, teniet maken of veranderen. In hetwelk, dewijl de beloftenissen, die God daarin aan Zijne zijde gedaan heeft, gegrond zijn niet op de onderhouding der wet, maar op *Christus* het beloofde zaad Abrahams, zo moet dat ook altijd vast en onveranderlijk blijven, gelijk in Gal. 3:17 breder verklaard wordt. **tot Abraham en zijn zaad gesproken.** Zie Gen. 22:18. Het woord *zaad* wordt somtijds genomen voor al de nakomelingen, gelijk Gen. 15:18, en Gen. 22:17; somtijds voor iemand in het bijzonder uit dezelve, gelijk Gen. 4:25, en Gen. 21:13; dat het in deze tweede betekenis hier moet genomen worden, bewijst hier de apostel, en leert dat dit zaad *Christus* is. Zie ook Gen. 13:15, en Gen. 17:10. **Hij zegt niet: En den zaden, als van velen; maar als van een: En uw zade; hetwelk is Christus.** Zie hiervan het bewijs in het geslachtsregister van *Christus*, Matth. 1:1,2,16, en Luk. 3:23,34, gelijk ook Izak een voorbeeld van *Christus* is geweest, Gen. 21:12; Rom. 9:7; Hebr. 11:18.

17. **En dit zeg ik:** Dat is, dit wil ik zeggen met het voorgaande exempel van menselijke verbonden of testamenten. **Het verbond, dat** Dat is, dat dan veel meer het verbond Gods vast blijft, zonder verandering. **te voren van God** Namelijk met ede, Gen.

12:2, en Gen. 15:18, en Gen. 17:4, en Gen. 22:17; Hebr. 6:14,15, enz., en met andere uiterlijke tekenen en zegelen. **bevestigd is op Christus**, Namelijk overmits het door den dood van *Christus* als des testamentmakers zou bevestigd worden, Hebr. 9:15, dat ook *Christus* deze geestelijke zegeningen ons moest verdienen door een volkomen voldoening voor onze zonden, waarvan de ceremoniën der wet voorbeelden waren; en dat wij dezelve niet kunnen deelachtig worden, dan door het geloof in *Christus*. **wordt door de wet**, Alzo iemand hiertegen had kunnen zeggen, dat eer de wet gegeven was, het met de zaak van Gods verbond zo mocht gelegen zijn; maar als de wet gegeven is geweest, dat toen het verbond Gods zou veranderd zijn geworden; zo bewijst hier de apostel zulks ook onwaarachtig te zijn. **die na** Dat is, dewijl de wet zoveel jaren daarna op den berg Sinaï gegeven is. Het begin van deze vier honderd en dertig jaren moet gerekend worden van dien tijd aan, als God Abraham beval uit zijn land te vertrekken, Gen. 12:1. Zie hiervan breder Exod. 12:40; Hand. 7:6. **vierhonderd en dertig jaren gekomen is, niet krachteloos gemaakt**, Of, *onvast*. Grieks *de wet*, enz., *en maakt het verbond*, enz. *niet krachteloos*. **om de belofenis te** Zie Gal. 3:16. **niet te doen**.

18. **Want indien de erfenis** Namelijk des eeuwigen levens, waarvan de erfenis van het land Kanaän een voorbeeld was. **uit de wet is**, Dat is, door de volkomen onderhouding der wet te verkrijgen is. **zo is zij niet meer uit de belofenis**; Dat is, uit het geloof, waarmede de genade en zegening, in *Christus* beloofd, aangenomen wordt. Want deze twee strijden tegen elkander, en kunnen tezamen niet bestaan. Zie Rom. 11:6. **maar God heeft ze Abraham** Dit is tevoren bewezen Gal. 3:6, enz., en alzo zullen dan ook alle Abrahams kinderen de erfenis ontvangen; alzo er maar één weg ter zaligheid is. **door de belofenis** Namelijk met ware geloof aangenomen. **genadiglijk gegeven**. Dat

is, zonder enige zijnen verdienste; Rom. 4:13,16.

19. **Waartoe is dan de wet?** Dit was ene tegenwerping der valse leraars, indien de wet den mens niet rechtvaardigt, dat zij dan geen gebruik heeft en tevergeefs gegeven is. **Zij is om der overtredingen** Namelijk bekend te maken, Rom. 3:20, en Rom. 5:20, en Rom. 7:7, en daarvan te overtuigen. **wil daarbij gesteld**, Of, *geordineerd*. **totdat het zaad zou** Namelijk dat beloofde zaad Abrahams, welk is *Christus*, zie Gal. 3:16, die het einde der wet is; Rom. 10:4. **gekomen zijn, dien het beloofd was**; Namelijk het erfdeel, als zijnde het hoofd van al degenen die erfgenamen zullen zijn, want van Hem, in Hem, en door Hem is het dat wij allen de erfenis verkrijgen en medeërfgenen met Hem worden; Rom. 8:17. **en zij is** Namelijk de wet. **door de engelen** Dat is, door den dienst der engelen; hetwelk, hoewel het in de historie van de wetgeving niet vermeld wordt, zo is het nochtans, dat zulks uit andere plaatsen afgenomen kan worden en in de gemeente beloofd is geweest. Zie Hand. 7:38,53; Hebr. 2:2. **besteld** Of *geordineerd*. **in de hand** Dat is, door de bediening, Hebreeuws. Mal. 1:1. **des Middelaars**. Waardoor sommigen verstaan Mozes, dien God gebruikt heeft als een bode en tussenspreker tussen hem en het volk in het geven van de wet, Exod. 19:21. Anderen verstaan *Christus*, door welchen God het volk Israëls uit Egypte door de woestijn heeft geleid, en tot Mozes op den berg Sinaï heeft gesproken, Hand. 7:38; 1 Tim. 2:5.

20. **En de Middelaar is niet Middelaar van een, maar** Dat is, van ééne partij, maar is altijd van twee verschillende partijen, om die te verenigen. **God is een**. Dat is, blijft altijd dezelfde, zonder dat Hij veranderd wordt, niet alleen in Zijn wezen, maar ook in Zijn wil, voornemen en besluiten. Of, is de ene partij van beiden.

21. **Is dan de wet** Dit is een tweede tegenwerping, die de valse apostelen tegen hetgeen de apostel terstond gezegd heeft, zouden kunnen voorstellen, namelijk zo de

wet de overtredingen ontdekt en verdoemt, en de beloftenissen derzelve bedekt en vergeeft, zo schijnen deze tegen elkander te strijden. **tegen de beloftenissen Gods? Dat zij verre; Dat is, dat volgt geenszins. want indien er een wet gegeven ware,** Namelijk tot zulk een einde, opdat de mens daardoor zou gerechtvaardigd worden. Of, die zodanig ware, dat de mens die volkomenlijk zou kunnen onderhouden. **die machtig was** Dat is, de mensen rechtvaardigen en het eeuwige leven toebrengen. **levend te maken, zo zou waarlijk** Dat is, zo dat zo ware, zo zou de wet strijden tegen de beloftenissen. Maar dat is zo niet, en daarom zo is hier geen strijd. Zie Rom. 8:3. **de rechtvaardigheid uit de wet zijn.**

22. **Maar** Dat is, dit is een bewijs, dat de wet niet kan levend maken of rechtvaardigen, omdat niemand de wet volmaakt onderhoudt, maar alle mensen daardoor overtuigd worden van zonde. **de Schrift heeft** Dat is, de geschreven wet, en de profeten als uitleggers derzelve. **het alles onder de zonde** Ene gelijkenis, genomen van misdadigers, die in den kerker gesloten worden om bewaard te worden tot de straf. Zie dergelijke Rom. 11:32. **besloten, opdat de belofte** Dat is, de beloofde zegening en erfenis. **uit het geloof** Dat is, door het geloof in *Christus*, als door een werktuig, waarmede de beloofde zegening aangenomen wordt. **van Jezus Christus aan de gelovigen** Grieks *den gelovenden*; namelijk in *Christus*, en niet den werkenden, dat is, die door de werken der wet de gerechtigheid zoeken; Joh. 3:16; Rom. 3:22, en Rom. 4:4,5. **zou gegeven worden.** Namelijk van God, uit genade, omniet.

23. **Doch eer het geloof kwam,** Dat is, eer *Christus*, die het fundament des geloofs is, waar het geloof op ziet en steunt, in het vlees is gekomen. Zie Gal. 3:19. **waren wij onder de wet in bewaring gesteld,** Het Griekse woord betekent zulk ene bewaring, die met krijgsvolk en wacht geschiedt, in een vaste plaats. De apostel

gebruikt hier wederom dezelfde gelijkenis als in Gal. 3:22, gelijk uit het volgende woord blijkt. Doch de apostel schijnt hier ook te zien op dit gebruik der wet, dat dezelve gediend heeft om de Joden van de andere volken daarmede als af te sluiten en gelijk als alleen te bewaren. Zie Deut. 4:7; Ps. 147:19; Ef. 2:14. **en zijn besloten geweest tot op het geloof,** Dat is, tot op *Christus*, die geopenbaard zou worden, gelijk tevoren. **dat geopenbaard zou worden.**

24. **Zo dan, de wet is onze** Namelijk de Joden, die onder de wet waren. **tuchtmeester geweest** Grieks *Paedagoges*; hetwelk betekent een die de kinderen ter school leidt, onderwijst en tuchtigt. Zo vergelijkt hij dan de Joden onder de wet bij kinderen, en de gelovige Christenen bij volwassenen, die geen tuchtmeester meer van node hebben. **tot Christus,** Dat is, om ons te leiden tot *Christus*. Hetwelk de wet der zeden doet, als zij ons van zonde overtuigt en den vloek verkondigt, en derhalve ons toont dat wij dan, om behouden te worden, onze toevlucht tot *Christus* moeten nemen, die ons van de zonde en den vloek verlost heeft; en de wet der ceremoniën, dewijl deze de mensen niet alleen overtuigde van hunne zonden, maar ook voorbeelden en afbeeldingen van *Christus* en Zijne weldaden waren, 1 Cor. 5:7; Col. 2:17, en leerden dat hetgeen door dezelve afgebeeld was, in *Christus* alleen te vinden is;; Hebr. 9:10,11, enz. **opdat wij uit het geloof** Dat is, door de verdiensten van *Christus* met waar geloof van ons aangenomen, en ons van God uit genade toegerekend. **zouden gerechtvaardigd worden.**

25. **Maar als het geloof gekomen is,** Dat is, *Christus*, op wien het geloof ziet, gelijk Gal. 3:23. **zo zijn wij niet meer onder** Overmits dezelve deze zijn dienst nu volbracht heeft, en wij nu tot mannelijken ouderdom zijn gekomen; Ef. 4:13. **den tuchtmeester.**

26. **Want gij zijt allen** Namelijk die het Evangelie hebt aangenomen, zowel heidenen

als Joden. **kinderen Gods** Grieks *zonen*; namelijk volwassenen, die niet meer staan onder den tuchtmeester. Want hoewel de gelovigen des Ouden Testaments onder de wet ook Gods kinderen geweest zijn, zo is het nochtans dat zij als kleine kinderen onder den tuchtmeester gehouden worden, en daarom van dienstknechten niet verschilden; Gal. 4:1. **door het geloof** Zie Joh. 1:12. **in Christus Jezus.** Dat is, door *Christus*, welke zijnde de eigen en eniggeboren Zoon Gods, ons verdiend heeft dat wij om Zijntwil uit genade tot kinderen aangenomen worden; Ef. 1:5.

27. Want zovelen als gij Dit is, allen die gedoopt zijn; hetwelk verstaan moet worden van al degenen, die niet alleen den uitwendigen doop des waters, maar ook den inwendigen doop des Geestes ontvangen, 1 Petr. 3:21, gelijk blijkt in Simon den tovenaer, Hand. 8:13,21, die wel den uitwendigen, maar den inwendigen doop niet heeft ontvangen. **in Christus gedoopt** Dat is, in den naam en in het geloof van *Christus*. **zijt, hebt gij Christus aangedaan.** Namelijk als een geestelijk kleed, waarmede onze geestelijke naaktheid en schaamte bedekt wordt, en wij als met een bruiloftskleed versierd worden; Rom. 13:14.

28. Daarin is noch Hetgeen Dat is, als een mens, de een zowel als de ander, door *Christus* erfgenaam gemaakt des eeuwigen levens. **hij in het algemeen** Dat is, als een mens, de een zowel als de ander, door *Christus* erfgenaam gemaakt des eeuwigen levens. **gezegd had van alle gelovigen, dat verklaart hij breder en betuigt, dat onder hen geen** Dat is, als een mens, de een zowel als de ander, door *Christus* erfgenaam gemaakt des eeuwigen levens. **onderscheid meer is, van welke natie, stand, of geslacht zij zijn. Jood noch Griek; daarin is noch dienstbare noch vrije; daarin is geen** Dat is, als een mens, de een zowel als de ander, door *Christus* erfgenaam gemaakt des eeuwigen levens. **man en vrouw; want gij allen zijt een** Dat is, als een mens, de een zowel als de ander, door *Christus* erfgenaam gemaakt des eeuwigen levens. **in Christus Jezus.** Niet in de politie

of huishouding, waar ongelijkheid is, maar aangaande de weldaden van *Christus*.

29. En indien gij van Christus zijt, Namelijk Galaten, die tevoren heidenen was, en nu in *Christus* gelooft. **zo zijt gij dan Abrahams zaad,** Dat is Abrahams kinderen, gelijk gesproken wordt Gal. 3:7, van welke allen *Christus* het hoofd is, als het beloofde zaad Abrahams, Gal. 3:16,19. **en naar de belofte** Namelijk die Abraham en zijn zaad gedaan is, en dienvolgens niet uit de werken der wet. Zie Gal. 3:18. **erfgenamen.** Namelijk des eeuwigen levens, waarvan het land Kanaän een voorbeeld was; Hebr. 11:9.

Galaten 4

- 1. Doch ik zeg,** Dat is, hetgeen ik gezegd heb, Gal. 3:24,25, dat de wet onze tuchtmeester is, verklaar ik nu met een andere gelijkenis ook van menselijke zaken genomen. Zie dergelijke 1 Cor. 5:6; 2 Cor. 9:6. **zo langen tijd als de erfgenaam een kind is,** Dat is, nog onmondig is en minderjarig. **zo verschilt hij niets van een** Namelijk wat aangaat het tegenwoordig gebruik van het erfgoed, hetwelk hij alzo weinig mag aantasten en gebruiken als een dienstknecht, alzo hij hierin zijn eigen meester nog niet is, maar onder anderen staat. **dienstknecht, hoewel hij een heer is van alles;** De eigendom van al het goed des erfdeels hem toebehoort.
- 2. Maar hij is onder voogden** Dat is, onder de macht en het opzicht dergenen, die tot regering en verzorging zijner goederen gesteld zijn. Van deze woorden, zie Matth. 20:8; Luk. 12:42, en Luk. 16:1; 1 Cor. 4:1. **en verzorgers, tot den tijd** De minderjarigheid heeft zijnen tijd in rechten gesteld, welke de vaders ook door hun testament kunnen verkorten of verlangen, naardat zij zullen goedvinden. **van den vader te voren gesteld.**
- 3. Alzo wij ook,** Namelijk Joden, die nu leden van de gemeente van *Christus* zijn. **toen wij kinderen** Namelijk ten tijde des Ouden Testaments, voor de toekomst van *Christus*. **waren, zo waren wij dienstbaar**

gemaakt Dat is, onderworpen en schuldig te onderhouden. **onder de eerste** Grieks *elementen*; dat is onder de ceremoniën die in uiterlijke en aardse dingen bestaan, en gelijk als de eerste aanleiding en begin waren van de zaligmakende kennis. Zie Col. 2:8. **beginselen der wereld.**

4. Maar wanneer de volheid des tijds

Dat is, de volwassene ouderdom der gemeente, om uit deze voogdij gesteld te worden. Of, als de tijd vervuld was, dien God bestemd had om Zijnen Zoon in de wereld te zenden. **gekomen is, heeft God Zijn Zoon** Namelijk *Jezus Christus*, die Gods Zoon van eeuwigheid is geweest, eer Hij mens is geworden Anders, *geboren.*; Ps. 2:7; Spreuk. 8:24; Micha 5:1; Hand. 13:33. **uitgezonden, geworden** Anders, *geboren.* **uit een vrouw,** Dat is, uit het vlees en bloed der maagd Maria; Luk. 1:31, en Luk. 2:7. **geworden** Anders, *geboren.* **onder de wet;** Dat is, *Christus* heeft Zichzelven, niet alleen aan de wet der ceremoniën onderworpen, maar ook aan de wet der zeden, die Hij volmaakt voor ons heeft onderhouden, en den vloek derzelve op zich genomen, en ons daarvan verlost; 2 Cor. 5:21.

5. **Opdat Hij degenen, die** Dat is, die onder het juk waren van de wet der ceremoniën, en ook onder den vloek en de scherpe gehoorzaamheid van de wet der zeden, waar hij in Gal. 4 ook van spreekt. Zie Gal. 4:21. **onder de wet waren, verlossen zou,** Grieks *uitkopen*; namelijk betalende voor hen een volkomen rantsoengeld voor hunne zonden. Zie Gal. 3:13. **en opdat wij de aanneming** Grieks *stelling tot zonen.* Daarom moest de Zoon Gods gezonden worden om ons te verlossen, opdat Hij het recht van zoonschap, hetwelk Hij van nature had, allen gelovigen, niet alleen zonen, maar ook dochters, 2 Cor. 6:18, zou verkrijgen en uit genade mededelen. **tot kinderen verkrijgen zouden.**

6. **En overmits gij** Namelijk gelovige Galaten, die tevoren heidenen waart. **kinderen zijt,** Namelijk Gods, door den Zoon Gods

geworden, en om Zijntwil van God tot kinderen aangenomen, die tevoren kinderen des toorns en vijanden Gods waart. Zie Rom. 5:10; Ef. 2:12, en nu het recht en de vrijheid geniet van Gods kinderen, gesteld buiten de voogdij der wet, en bevrijd van haar vloek. **ZO heeft God den Geest Zijns** Dat is, den Heiligen Geest, die als een onderpand in uwe harten u verzekert van deze genadige aanneming tot kinderen, en van de erfenis die den kinderen toekomt; 2 Cor. 1:22, en 2 Cor. 5:5; Ef. 1:13. **Zoons uitgezonden in uw harten, Die roept:** Dat is, door welken wij roepen, Rom. 8:15. Dat is, die in ons werkt, dat wij vrijmoedig en met verzekering tot God roepen. Zie dergelijke wijze van spreken Rom. 8:26. **Abba, Vader!** Zie de verklaring hiervan op de aantekeningen Rom. 8:15.

7. **Zo dan, gij zijt** Namelijk die nu in *Christus* gelooft. **niet meer** Namelijk gelijk tevoren. **een dienstknecht,** Namelijk staande onder de voogdij en dienstbaarheid der wet. **maar een zoon; en indien gij een zoon zijt,** Namelijk Gods, die nu tot uwe jaren gekomen zijnde uit de voorzegde voogdij gesteld zijt. **zo zijt gij ook een erfgenaam van God door Christus.** Namelijk die ons deze erfenis verdiend en verkregen heeft, en wiens medeërfgenen wij zullen zijn; Rom. 8:17.

8. **Maar toen, als gij God** Dat is, als gij nog in het heidendom waart en van den God geen kennis hadt. **niet kendet, diendet gij** Namelijk als slaven en dienstknechten der afgoden. **degenen,** Dat is, de afgoden. **die van nature** Dat is, waarlijk en wezenlijk, maar alleen naar het goeddunken door versiering der mensen; Jer. 10:11. **geen goden zijn;**

9. **En nu, als gij God kent,** Dat is, den waren God, die van nature en naar zijn wezen God is. **ja, veelmeer** Dit doet de apostel daarbij, om aan te wijzen dat zij deze kennis niet hebben uit zichzelf, door kloekheid huns verstands, maar door de genade Gods, door welke Hij hun is voorgekomen en hen tot deze kennis gebracht heeft. **van God gekend zijt,** Namelijk voor de Zijnen. Zie

Matth. 7:23; 2 Tim. 2:19. Dat is, die God uit enkel barmhartigheid verwaardigd heeft met Zijne kennis te verlichten. Zie ook 1 Cor. 8:3, en 1 Cor. 13:12. **hoe keert gij u** Dat is, wilt u niet keren. **wederom** Namelijk gelijk gij tevoren de afgoden diende. Namelijk van de ene dienstbaarheid tot de andere; van de dienstbaarheid der afgoden tot de dienstbaarheid der ceremoniën. **tot de zwakke** Dat is, tot de ceremoniën en de leer der wet, die gene macht hebben om u daardoor te rechtvaardigen. Zie Hebr. 7:18,19. **en arme beginselen, welke gij wederom** Namelijk gelijk gij tevoren de afgoden diende. Namelijk van de ene dienstbaarheid tot de andere; van de dienstbaarheid der afgoden tot de dienstbaarheid der ceremoniën. **van voren aan** Of, *van boven af*. **wilt dienen?** Dat is, tot dienstbaarheid derzelve u begeven, omdat gij namelijk de leer der valse apostelen wilt volgen.

10. Gij Hier verhaalt de apostel enige soorten van de voorzegde elementen of eerste beginselen, aangaande de onderhouding der Joodse feestdagen. Zie Rom. 14:5. **onderhoudt** Namelijk naar de wijze der Joden, om daarmede God dienst te doen en daardoor gerechtvaardigd te worden. **dagen, en** Dat is, de sabbaten, alle weken eens omkomende, Exod. 20:8; Col. 2:16. Namelijk voorzoveel die ceremonieel en den Joden eigen waren. **maanden, en** Dat is, de feesten der nieuwe maanden; Num. 28:11. **tijden, en** Dat is, de grote jaarlijkse feesten van pasen, pinksteren en loofhutten, Exod. 23:15,16, enz. **jaren.** Dat is, het zevende en ook het vijftigste jaar; Exod. 23:10; Lev. 25:4,6,10, enz.

11. Ik vrees voor u, dat ik niet enigszins tevergeefs aan Dat is, zonder vrucht; dat al mijn arbeid en moeite, die ik aangewend heb om u tot *Christus* te bekeren, vruchteloos zou zijn, en hun doel niet bereiken, hetwelk is uwe zaligheid, die gij niet zult kunnen verkrijgen, zo gij door de wet zoudt willen gerechtvaardigd worden. **u gearbeid heb.**

12. Weest gij als ik, want ook Namelijk die eertijds ook zeer geijverd heb voor de wet, maar daarna *Christus* recht kennende, al die uiterlijke ceremoniën verworpen en als schade geacht heb; Filipp. 3:7,8. **ik ben als gij;** Namelijk eertijds geweest, immers zo zeer ijverende voor het Jodendom, als gij zoudt mogen doen, Gal. 1:14. Anderen verstaan dit van de goede genegenheid, die Paulus hun toedroeg; en dat hij hen hier vermaant dat zij hem gelijke genegenheid willen toedragen. **broeders, ik bid u;** Dat is, kan ik u met bestraffen niet bewegen, zo wordt dan bewogen door mijn vriendelijk bidden, dat gij bij de waarheid des Evangelies wilt blijven. **gij hebt mij geen ongelijk** Dat is, wat mijn persoon aangaat, zo hebt gij mij geen oorzaak gegeven dat ik u uit verstoordheid of weerwraak zo scherpelijk zou bestraffen. En daarmede wil hij stilzwijgend aanwijzen, dat zij in deze *Christus* ongelijk deden. **gedaan.**

13. En gij weet, dat Dat is, het is zoverre vandaar, dat gij mij ongelijk zoudt gedaan hebben, dat, gelijk gij weet, gij mij, als ik het Evangelie bij u predikte, de meeste eer en liefde getoond hebt, die men zou kunnen doen. **ik u door zwakheid** Dat is, in een nederigen en slechten staat zonder uiterlijken luister. Of, met vele verdrukkingen, smaadheden, moeite, haat en gevaren uiterlijk mij overgekomen. Zie 1 Cor. 2:3, en 2 Cor. 11:30, en 2 Cor. 12:9. **des vleses het Evangelie de eerste maal** Dat is, toen u, als gij nog heidenen waart, het Evangelie van mij eerst gepredikt is geweest. Zie Hand. 16:6, en Hand. 18:23. **verkondigd heb;**

14. En mijn verzoeking, Of, beproeving, dat is, mijne verdrukkingen, die hij tevoren zwakheid genoemd heeft, waardoor God mijn geloof en getrouwheid heeft willen beproeven. **die in mijn vlees** Dat is, die mij uiterlijk aangedaan werd. **geschiedde, hebt gij niet veracht noch** Grieks *voor niet geacht*. **verfoeid; maar** Grieks *uitgespogen*; dat is, daaraan hebt gij u niet gestoten, of daardoor zijt gij niet afgewend om het Evangelie niet aan te nemen, mijne leer te verachten of te verwerpen. **gij**

naamt mij aan als een engel Gods, Dat is, alsof ik een van de heilige engelen en dienstbare geesten ware geweest. Of, als een gezant Gods; want dat betekent ook het woord *engel*. **ja**, als Christus Jezus.

15. **Welke was dan uw gelukachting?** Dat is, hoe gelukkig achtet gij nu uzelf? Zie van dit woord Rom. 4:9. **uw gelukachting?** Want ik geef u **getuigenis, dat gij, zo het mogelijk** Namelijk dat men iemand met het uitgraven en geven van zijne ogen dienst zou kunnen doen. **ware, uw ogen zoudt** Dat is, al wat gij allerliefst en aangenaamst hebt, zoudt gij mij gegeven hebben. Zie Matth. 5:29. **uitgegraven, en mij gegeven hebben.**
16. **Ben ik dan uw vijand geworden,** Namelijk gelijk ik gelasterd word van de valse apostelen. Of, gelijk men zou menen dat deze scherpe bestraffing uit haat of vijandschap van mij zou gedaan zijn. **u de waarheid zeggende?** Namelijk tot uw best en zaligheid; want dit is een werk niet van vijanden, maar van vrienden. Zie Spreuk. 27:6.
17. **Zij ijveren** Dat is, de valse leraars, die u zoeken te verleiden, tonen wel alsof zij groten ijver hadden om u tot de zaligheid te brengen, of grote genegenheid tot u droegen. **niet recht over u;** Dat is, met geen waren, maar met een geveinsden ijver of genegenheid. **maar zij willen ons** Namelijk de rechte apostelen en leraars. **uitsluiten, opdat gij** Namelijk dat gij ons niet meer zoudt horen, volgen of aanhangen. Anderen lezen: *u insluiten*; dat is, u gelijk als in ene gevangenis sluiten, en hun onderwerpen. **over hen zoudt ijveren.** Dat is, hen met een ijver en grote genegenheid volgen en aanhangen.
18. **Doch in het goede** Dat is, over een goede zaak; want daar is tweeërlei ijver, een goede ijver, die hier beschreven wordt, en een verkeerde, die geschiedt over een kwade zaak, die men meent goed te zijn, en die daarom met onverstand gemengd is. Zie Rom. 10:2. **te allen tijd te** Dat is, met een ijver, die altijd standvastig blijft en niet ophoudt. **ijveren is goed, en niet alleenlijk, als ik bij u** Namelijk toen gij met zulk een ijver en genegenheid ontstoken waart tegen mij en

mijne leer, daarin behoortet gij gebleven te hebben, hoewel ik nu bij u niet ben. **tegenwoordig ben;**

19. **Mijn kinderzens,** Namelijk die ik door het Evangelie gebaard heb; 1 Cor. 4:15. **die ik wederom** Grieks *van welken ik wederom in barensnood of pijn ben*; dat is, die u eerst met veel moeite en arbeid bekeerd heeft uit het heidendom tot *Christus* *Dat is, de zaligmakende kennis van Christus.*, en over welken ik nu wederom groten arbeid en moeite zal moeten aanwenden, om u opnieuw van dezen uwe dwalingen te brengen. **arbeide te baren, totdat Christus** Dat is, de zaligmakende kennis van *Christus*. **een gestalte in u** Dat is, gelijk een moeder haar kind zo lang draagt, totdat het een volmaakte gestalte heeft gekregen, en dan hetzelfde baart; also zal ik niet ophouden te arbeiden, totdat gij in de rechte kennis van *Christus* zult bevestigd zijn. **krijge.**
20. **Doch ik wilde, dat ik nu tegenwoordig bij** Namelijk om te beter mijne liefde tot u te betonen, en u breder van alles te kunnen onderrichten, dan wel door schrijven kan geschieden. **u ware, en mijn stem mocht veranderen;** Dat is, mijne redenen en woorden voegen naar de gelegenheid van een iegelijk, of van de zaken, nu zoeter, dan scherper, u aansprekende. **want ik ben in twijfel over u.** Dat is, ik weet niet hoe ik het met u heb, of ik wel of kwalijk van u zal hopen; of, hoe deze uwe afwijking zal uitvallen, of, hoe ik u van dezelve het best weder zal terechbrengen.
21. **Zegt mij, gij,** Dat is, antwoord mij eens op hetgeen ik u uit de wet zelve zal voorstellen. **die onder de wet** Dat is, die door de werken der wet en de onderhouding der ceremoniën zoekt gerechtvaardigd te worden. **wilt zijn, hoort gij de wet niet?** Dat is, wilt gij u aan de wet niet onderwerpen om aan te nemen hetgeen in de wet en boeken van Mozes geschreven staat? Namelijk dat de wet zelve van de erfenis uitsluit degenen, die dienstkneden der wet zijn, gelijk in de volgende verzen bewezen

wordt. Het woord *wet* wordt hier in tweeërlei betekenis genomen, gelijk Rom. 3:21.

22. Want er is geschreven, Namelijk in de wet van Mozes van het elfde hoofdstuk van Genesis tot het twee en twintigste hoofdstuk. **dat Abraham twee zonen had, een uit** Namelijk Izak. Namelijk Ismael. **de dienstmaagd, en Of, *slavin*;** namelijk, Agar (Hagar). **een uit** Namelijk Izak. Namelijk Ismael. **de vrije.** Namelijk Sara.

23. Maar gene, die uit de dienstmaagd was, is naar het vlees geboren Dat is, naar de kracht, werking en loop der natuur. Want Agar was nog jong toen zij haren zoon ontving, en Abraham nog bekwaam om kinderen te gewinnen. **geweest; doch deze, die uit de vrije was, door de belofenis;** Namelijk is geboren geweest, dat is, door bovennatuurlijke werking Gods, die Abraham van God beloofd was; Gen. 18:10. Want Sara was onvruchtbaar, en nu negentig jaren oud, en Abraham honderd, beiden onbekwaam naar de natuur om kinderen te winnen; Gen. 17:17; Rom. 4:19.

24. Hetwelk dingen zijn Dat is, beduiden, betekenen, afbeelden; een sacramentelijke wijze van spreken. Zie Gen. 41:26,27; Matth. 26:26., **die andere beduiding** Grieks *allegoroumena*; dat is, die wel een ware historie of geschiedenis zijn Dat is, beduiden, betekenen, afbeelden; een sacramentelijke wijze van spreken. Zie Gen. 41:26,27; Matth. 26:26., maar benevens die ook wat anders beduiden, als zijn Dat is, beduiden, betekenen, afbeelden; een sacramentelijke wijze van spreken. Zie Gen. 41:26,27; Matth. 26:26. **de voorbeelden of afbeeldingen van geestelijke zaken; gelijk ook de koperen slang, Joh. 3:14, het huwelijk van Adam en Eva, Ef. 5:32, de doorgang der Israëlieten door de Rode Zee, 1 Cor. 10:1,2, de zondvloed, 1 Petr. 3:20. hebben; want deze** Namelijk twee vrouwen, Sara en Agar. **zijn** Dat is, beduiden, betekenen, afbeelden; een sacramentelijke wijze van spreken. Zie Gen. 41:26,27; Matth. 26:26. **de twee verbonden;** Namelijk het oude der wet,

waarin beloofd wordt dat hij, die de wet volkomenlijk onderhoudt, de zaligheid daardoor verkrijgen zal, en het nieuwe des Evangelies, waarin het eeuwige leven beloofd wordt den zondaren die in *Christus* geloven. Zie Jer. 31:31, enz.; Hebr. 8:8,9,10. **het ene** Namelijk het verbond der wet. **van den berg Sinai, tot dienstbaarheid** Dat is, kinderen voorbrengende, die onder de dienstbaarheid zijn. Want de wet eist van de mensen een volkomen gehoorzaamheid, of bij gebrek van die verkondigt hun den vloek. **barende, hetwelk is Agar;**

25. Want dit, *namelijk* Agar, Dat is, dit verbond, hetwelk door Agar is afgebeeld. Of, dit woord *Agar*. **is Sinai, een berg in Arabie,** Dat is, gelegen in de woestijn van Arabië, waarheen Agar met haren zoon Ismael gevlucht is, als zij uit het huis van Abraham was gedreven, en heeft hem aldaar een Egyptische huisvrouw gegeven; Gen. 21:14,20,21. **en komt overeen** Namelijk hetzelfde verbond, dat is, heeft ééne gelijkenis en enigheid. **met Jeruzalem,** Dat is, met de Joodse synagoge of godsdienst, die binnen Jeruzalem de overhand en hare zitplaats heeft. **dat nu is, en** Namelijk na de toekomst van *Christus*, door wien al de ceremoniën vervuld en afgedaan zijn; en evenwel houdt, dat de onderhouding der ceremoniën nog ter zaligheid nodig is. **dienstbaar is** Of, *want het is dienstbaar*; dat is, het draagt nog het juk der ceremoniën, en zoekt daardoor de zaligheid. **met haar kinderen.** Dat is, met al degenen die deze religie aanhangen, en door het verbond der wet hunne zaligheid zoeken. En daarom wordt het bij Agar en haren zoon met recht vergeleken; en zal ook als Agar met haren zoon van de erfenis verstoten worden.

26. Maar Jeruzalem, dat Dat is, de Christelijke Kerk en religie, die hare zaligheid zoekt, niet door het eerste verbond der wet, namelijk door de werken der wet, maar door het tweede des Evangelies, namelijk door de verdiensten van *Christus* met een waar geloof aangenomen; welke haren oorsprong heeft van den hemel, door de krachtige roeping des Heiligen Geestes. Zie Hebr. 12:22; Openb.

3:12, en Openb. 21:10. **boven is, dat is vrij**, Namelijk van de dienstbaarheid en vloek der wet; en wordt bij Sara en Izak, die vrije personen waren, met recht vergeleken; waarom het ook de erfenis des hemels beërven zal. **hetwelk is ons aller** Namelijk gelovigen, zo Joden als heidenen die hunne zaligheid in *Christus* alleen zoeken. **moeder**. Gelijk Sara de moeder was van Izak, die de erfgenaam zijns vaders was, omdat hij uit een vrije moeder was geboren.

27. **Want er is geschreven:** Namelijk Jes. 54:1. De apostel bevestigt dit afgebeeld onderscheid der twee verbonden, volken en gemeenten, der wet en des Evangelies, met de getuigenis en voorzegging van den profeet Jesaja, opdat hij niet schijne deze toepassing buiten de Schrift versierd te hebben. **Wees vrolijk, gij onvruchtbare**, Dat is, gij gemeente dergenen, die uwe zaligheid alleen in *Christus* zoekt, die ten tijde van *Christus* weinige waren, zodat het scheen alsof zij geen kinderen had; hetwelk ook betekend wordt, gelijk de profeet zegt, dat zij geen barensood heeft en eenzaam is. 115 de kinderen der eenzame Dat is, ledematen derzelve. **die niet baart, breek uit en roep, gij, die geen barensood hebt, want de kinderen der eenzame zijn veel meer, dan dergene**, Daardoor wordt voorzegd de grote menigte dergenen, die uit het Jodendom en voornamelijk uit het heidendom, zich tot deze gemeente zullen begeven, hetwelk na *Christus'* hemelvaart geschied is. **die den man heeft**. Dat is, de Joodse kerk of synagoge, die zich alleen Gods gemeente en eigendom roemde te zijn, en vele aanhangers had.

28. **Maar wij, broeders, zijn** Namelijk die onze zaligheid niet door de wet, maar door het geloof in *Christus* zoeken. **kinderen der belofte**, Dat is, wien de erfenis des eeuwigen levens toegezegd is, en haar zullen deelachtig worden. **als Izak was**. Grieks *naar Izak*; dat is, naar het voorbeeld van Izak, namelijk gelijk Izak uit kracht der belofte, boven de kracht der natuur, van een vrije moeder geboren zijnde, erfgenaam is geweest van zijns vaders goed; also zullen ook allen,

die door het ware geloof de beloften des Evangelies aannemen, als vrije kinderen Gods, de hemelse erfenis deelachtig worden.

29. **Doch gelijkerwijs toen, die** Namelijk ten tijde van Abraham. **naar het vlees** Namelijk Ismael. Zie Gal. 4:23. **geboren was, vervolgde dengene**, Namelijk met bittere bespotting. Zie Gen. 21:9. **die naar den Geest** Dat is, Izak, die geboren was uit kracht der belofte Gods, van zijne ouders aangenomen met waar geloof, hetwelk de Geest Gods in hen gewrocht heeft. **geboren was, alzo ook nu**. Namelijk worden de gelovigen, die hunne zaligheid alleen in *Christus* zoeken gelijk Izak, nog vervolgd van de Joodse synagoge, die door de wet wil zalig worden, waarvan Ismael een voorbeeld was. Daarmede vermaant hij de gelovigen tot lijdzaamheid en standvastigheid.

30. **Maar wat zegt de Schrift?** Dat is, let toch wel op hetgeen de Heilige Schrift in deze historie nog verder zegt. **Werp de dienstmaagd** Door deze uitwerping van Hagar en Ismael uit het huis van Abraham wordt afgebeeld, dat alzo ook allen, die door het verbond der wet zoeken zalig te worden, uit het huis Gods zullen uitgeworpen worden, en de erfenis des eeuwigen levens niet verkrijgen. Maar dat die uit het geloof van *Christus* zijn, daarin blijven zullen en alleen zalig worden. **uit en haar zoon; want de zoon der dienstmaagd zal geenszins erven met den zoon der vrije**.

31. **Zo dan, broeders, wij zijn niet kinderen** Namelijk die de zaligheid alleen in *Christus* en niet in de wet zoeken. **der dienstmaagd, maar** Namelijk van Agar, dat is, van het verbond der wet, waarvan Agar een voorbeeld was, die niet erven zullen, maar uitgeworpen worden. **der vrije**. Namelijk Sara; dat is, van het genadeverbond des Evangelies, waarvan Sara een voorbeeld was, die de erfenis zullen verkrijgen.

Galaten 5

1. **Staat dan** Dat is, blijft volstandig zonder afwijken. Zie 1 Cor. 16:13. **in de vrijheid**, Namelijk van de dienstbaarheid der wet,

waarvan in de voorgaande hoofdstukken is gesproken. **met welke ons Christus vrijgemaakt** Namelijk die ons van den vloek en dwang der wet, en al de ceremoniën der wet vervuld en afgedaan heeft. Zie Joh. 8:36. **heeft, en wordt niet wederom met** Gelijk gij tevoren de dienstbaarheid der afgoden onderworpen zijt geweest, en daarvan verlost, neemt niet wederom een nieuwe dienstbaarheid van ceremoniën aan. Zie Gal. 4:8. **het juk der dienstbaarheid** Dat is, de zware en moeilijke onderhouding der ceremoniën, welke Petrus, Hand. 15:10, noemt een ondragelijk juk. **bevangen.** Dat is, gelijk als met zelen en strikken daaraan gebonden en vast gemaakt; ene gelijkenis, genomen van de ossen, die men het juk aan de hoornen vastbindt, om hen te dwingen.

2. Ziet, ik Paulus zeg u, Namelijk die een apostel ben van *Jezus Christus*, niet van mensen noch door mensen, maar van God zelf daartoe geroepen. Zie Gal. 1:1, Hij stelt dan zijn apostolische autoriteit tegen het aanzien van de valse apostelen. **zo gij u laat besnijden,** Grieks *zo gij besneden wordt*; namelijk met zulk ene mening, dat de besnijdenis nog ter zaligheid nodig is, en dat gij daardoor zult gerechtvaardigd worden. **dat Christus u niet** Dat is, dat gij dan geen deel hebt aan de gerechtigheid van *Christus*. Want al diegenen, die hun eigen gerechtigheid zoeken op te richten en aan de gerechtigheid Gods niet onderworpen zijn, Rom. 10:3, en die de besnijdenis nog houden als noodzakelijk, die verzaken daarmede dat *Christus* volbracht heeft hetgeen daardoor afgebeeld was. **nut zal zijn.**

3. En ik betuig wederom een iegelijk mens, die zich laat besnijden, Grieks *die besneden wordt*, gelijk tevoren Gal. 5:2. **dat hij een schuldenaar is** Dat is, dat hij daarmede zichzelf verplicht en verbindt. **de gehele wet te doen.** Dat is, de ganse wet in alles volkomenlijk te onderhouden om door de wet gerechtvaardigd te worden; hetwelk, dewijl niemand doet of nu doen kan, zo zijn allen, die in de wet hunne gerechtigheid zoeken, den vloek onderworpen; Deut. 27:26; Jak. 2:10.

4. Christus is u ijdel geworden, Grieks *gij zijt verijdel of vernietigd van Christus*; dat is, hoewel gij *Christus'* gerechtigheid wilt mengen met de wet, zo zal dat u niet mogen baten, alzo zulke vermenging onmogelijk is; en de gerechtigheid van *Christus* teniet gedaan wordt, zo de gerechtigheid uit de wet is; Gal. 2:21. **die door de wet gerechtvaardigd wilt worden;** Grieks *gerechtvaardigd wordt.* **gij zijt van de genade** Dat is, van de gunst Gods, en dienvolgens van al de weldaden Gods, die daaruit vloeien, als daar zijn de krachtige beroeping, het geloof, vergeving der zonden, rechtvaardigmaking, heiligmaking en het eeuwige leven. Want door de werken en door de genade gerechtvaardigd te worden, kunnen tezamen niet bestaan; Rom. 11:6. **vervallen.** Dat is, zoude vervallen, zo gij door de wet wilt gerechtvaardigd worden. Of dit spreekt hij niet ten aanzien van de ware gelovigen, die nimmermeer van de genade Gods ten enenmale nog eindelijk vervallen, 1 Petr. 1:5; 1 Joh. 3:9, maar ten aanzien van de huichelaars, die in de genade Gods schenen te staan, en gezegd worden van dezelve te vervallen, wanneer zij bekend en openbaar worden, dat zij in de genade Gods nimmer gestaan hebben; 1 Joh. 2:19.

5. Want wij Namelijk gelovigen uit de Joden, wien de wet gegeven was; hoeveel te meer behoort dan gij, die uit de heidenen zijt, en de wet niet gehad hebt, ook door het geloof en niet door de wet de rechtvaardigheid te zoeken; Gal. 2:15,16. **verwachten** Dat is, vertrouwen dat wij de rechtvaardigheid hebben en de vrucht van die, welke wij nu hopen, zekerlijk zullen verkrijgen; Rom. 8:24; Tit. 2:13. **door den Geest,** Namelijk van God, van die dit vertrouwen in ons werkt. **uit het geloof, de** Namelijk in *Christus*, waarmede wij de verdiensten van *Christus* aannemen. En niet uit de werken der wet. **hoop der rechtvaardigheid.**

6. Want in Christus Jezus Dat is, nu in het rijk van *Christus* onder het Nieuwe Testament; om een Christen te zijn. **heeft noch besnijdenis enige** Dat is, al de ceremoniën en voordelen, die den Joden

eertijds gegeven waren. **kracht noch** Namelijk om te rechtvaardigen. **voorhuid,** **maar** Dat is, onbesneden te zijn, dat vordert en schaadt niet ter zaligheid. Zie Rom. 3:30. **het geloof,** Namelijk heeft alleen die kracht, als zijnde een werking, waardoor wij de gerechtigheid van *Christus* aannemen en deelachtig worden. **door de liefde** Dat is, door betoning van de werken der liefde jegens God en de naasten. Waarmede het ware geloof onderscheiden wordt van de uiterlijke belijdenis des lgeoofs van de huichelaars, hetwelk een dood geloof is, en niet kan zalig maken. Zie Jak. 2:14,20,26. Met deze beschrijving beantwoordt hij ook de lastering der valse leraars, die leerden dat de leer van de rechtvaardigmaking door het geloof alleen zorgeloze en goddeloze mensen maakt. **werkende. Of, werkachtig en dadig zijnde.**

7. **Gij liept wel;** Namelijk in de loopbanen des rechten geloofs, dat is, vasthoudende aan de rechte leer der rechtvaardigmaking en der Christelijke vrijheid; ene gelijkenis van degenen, die om strijd in de loopbaan lopen. Zie 1 Cor. 9:24,26; Filipp. 3:14. **wie heeft u verhinderd** Dat is, uw loop opgehouden en als afgesneden. Dit vraagt hij, als zich verwonderende over hun grote onstandvastigheid in de zuivere leer, en meteen legt hij hiervan de voornaamste schuld op de verleiders, om hun te tonen dat hij geloofde, dat zij uit zwakheid en niet uit boosheid zondigden, en om alzo hen te beter te gewinnen. **der waarheid niet gehoorzaam te zijn?** Dat is, niet aan te nemen, niet te geloven, en niet standvastiglijk daarbij te blijven.

8. **Dit gevoelen is niet uit** Grieks *deze wijsmaking*, of, *overreding*; namelijk der valse apostelen, die u wijsmaken en zoeken u te doen geloven dat de rechtvaardigheid ook uit de wet is, en niet alleen door *Christus*. **Hem, Die u roept.** Namelijk *God*, of *Christus*. Zie Gal. 1:6, en overzulks niet goed, noch met de waarheid overeenkomende.

9. **Een weinig zuurdesem** Zie van deze gelijkenis 1 Cor. 5:6. Door dezen zuurdesem kan verstaan worden, òf de valse leer zelve,

gelijk Matth. 16:6,12, òf de mensen, die deze leer dreven, welke, hoewel zij weinigen waren, evenwel grote schade deden om de gehele gemeente mettertijd te verderven, en daarom te meer gemeden moesten worden. **verzuurt het gehele deeg.**

10. **Ik vertrouw van u in den Heere,** dat gij niet anders zult gevoelen; Namelijk gelijk ik u geleerd heb, en nog in dezen zendbrief leer. **maar die u ontroert, zal** Dat is, met valse en vreemde leer uwe consciëntiën onrustig maakt en den vrede van de gemeente verstoort. **het oordeel dragen,** Dat is, van God rechtvaardiglijk en zekerlijk gestraft geworden; ene Hebreeuwse wijze van spreken. Zie Matth. 23:14. **wie hij ook zij.**

11. **Maar ik, broeders!** Indien ik nog Namelijk gelijk ik gedreven heb als ik nog een Farizeër was, met zulke mening, om daardoor gerechtvaardigd te worden. **de besnijdenis predik,** Dat is, leer, dat de besnijdenis en de andere ceremoniën der wet nodig zijn om ter zaligheid onderhouden te worden, gelijk wij den valse apostelen nageven. **waarom word ik nog** Namelijk gelijk ik gedreven heb als ik nog een Farizeër was, met zulke mening, om daardoor gerechtvaardigd te worden. **vervolgd? Zo is dan de ergernis des** Dat is, de aanstoot, dien de Joden nemen van de Christelijke leer, waardoor geleerd wordt, dat alleen *Christus* door Zijne kruisiging en dood ons van den vloek verlost, en de zaligheid verkregen heeft; 1 Cor. 1:23. **kruises vernietigd.** Dat is, zou ophouden.

12. **Och, of zij ook afgesneden werden,** Namelijk van de gemeente en het gezelschap der gelovigen. Dit wenst hij uit een apostolischen ijver tot de eer van God en tot de zaligheid der mensen, niet uit een wraakgierig gemoed. Daarom strijdt zulks niet tegen het gebod van *Christus*, Matth. 5:44, noch tegen zijn eigen leer; Rom. 12:14. **die u onrustig maken!** Dat is, ontroeren, gelijk Gal. 5:10.

13. **Want gij zijt tot vrijheid** Zie Gal. 5:1. **geroepen, broeders,** Namelijk van God

en van *Christus*. Zie Gal. 5:8; Gal. 1:6. **alleenlijk gebruikt de** Tevoren heeft hij hen vermaand om standvastig te blijven bij de Christelijke vrijheid; hier vermaant hij hen verder tot het rechte gebruik derzelve. **vrijheid niet tot een oorzaak voor** Dat is, om deze vrijheid te misbruiken tot volbrenging van de begeerlijkheden des vleses en tot een dekmantel der zonden; 1 Petr. 2:16. **het vlees; maar dient elkander door** Dat is, hoewel gij vrij zijt van de dienstbaarheid der wet, zo moet gij evenwel elkander de diensten der liefde betonen. Want hoewel gij vrij zijt van de wet der ceremoniën, zo zijt gij niet vrij van de wet der liefde; Rom. 13:8; 1 Petr. 2:17. **de liefde.**

14. **Want de gehele wet** Grieks *alle de wet*; namelijk van de tweede tafel, waarin God ons voorschrijft hoe wij ons moeten gedragen jegens onze naasten. Zie Rom. 13:?. **wordt in een woord** Dat is, in een gebod. Zie Deut. 4:13. **vervuld, namelijk** Dat is, kortelijk en sommierlijk als in één hoofdstuk begrepen. Zie Lev. 19:18; Matth. 22:39; Rom. 13:8. **in dit: Gij zult uw naaste liefhebben, gelijk uzelf.**

15. **Maar indien gij elkander bijt en vereet,** Dat is, met twisten, lasteren en onenigheden over dit stuk van de Christelijke vrijheid elkander kwelt en leed aandoet. **ziet toe, dat gij van elkander niet verteerd wordt.** Dat is, dat door uw twisten uw geloof niet gekrenkt, en de welstand, vrede en rust der gemeente verbroken worde.

16. **En ik zeg: Wandelt** Dat is, dit is het, dat ik wil zeggen. Zie Gal. 3:17, en Gal. 4:1. Hij verklaart hier nader hetgeen hij gezegd had Gal. 5:13, en wijst het middel aan, waardoor het misbruik der vrijheid vermeden wordt. **door den Geest** Wanneer geest en vlees in den mens tegen elkander gesteld worden, zo wordt door den geest verstaan het deel des menschen, dat door den Geest is wedergeboren, en door het vlees de natuurlijke verdorvenheid, die de wedergeborenen nog aankleeft. Zie Rom. 8:1.

en volbrengt Of, *en gij zult niet volbrengen*; aanwijzende welke vrucht daaruit zal volgen, als men naar den Geest wandelt. En zo zal dan dit het middel zijn, om het misbruik der vrijheid te verhoeden. **de begeerlijkheden** Dat is, de kwade gedachten, genegenheden, bewegingen en lusten der verdorven natuur, die den wedergeborenen nog aanhangen. **des vleses niet.**

17. **Want het vlees begeert tegen den Geest,** Dat is, de kwade lusten des vleses strijden tegen de goede lusten, die de Heilige Geest in de wedergeborenen verwekt. **en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander,** Dat is, zijn tegenstrijdende lusten. **alzo dat gij niet doet,** Dat is, altijd niet kunt volbrengen. **hetgeen gij wildet.** Namelijk naar de goede lusten en begeerten, die de Heilige Geest in u gewrocht heeft; gelijk ook daarentegen de lusten des Geestes verhinderen dat gij de lusten des vleses volbrengt; Rom. 7:19, enz.

18. **Maar indien gij door den Geest** Namelijk alzo dat de Geest en de goede begeerlijkheden, die dezelve in u werkt, de overhand in u hebben, zodat gij u daardoor in de wegen Gods laat geleiden. **geleid wordt, zo zijt gij niet onder de wet.** Dat is, niet onder den dwang der wet, die door vrees van de dreiging der wet ontstaat, noch onder den vloek deszelfs, noch onder het juk der ceremoniën. Want deze Geest, die de wedergeborenen leidt, is niet een Geest der dienstbaarheid tot vrees, maar der aanneming tot kinderen en der vrijheid. Zie Rom. 8:15; Gal. 4:6.

19. **De werken des vleses nu** Dat is, die het vlees of de verdorvenheid onzer natuur voortbrengt: en waarin des menschen verdorven aard behagen heeft. **zijn openbaar;** Dat is, zijn genoegzaam bekend, alzo men uit het licht der natuur weet dat ze kwaad, schandelijk en oneerlijk zijn. Of, kunnen niet verholten blijven, hoezeer de menschen die ook zoeken te bedekken. **welke zijn overspel, hoererij, onreinigheid,**

- ontuchtigheid, Dat is, geilheid, dartelheid, wulpsheid.
20. Afgoderij, venijngeving, Of, *toverij*. vijandschappen, **twisten**, afgunstigheden, Of, *jaloerie*, wanneer men misgunt dat het zijnen naasten wel gaat, of zijn voordeel zoekt met schade zijns naasten. **toorn, gekijf, tweedracht, ketterijen**,
21. Nijd, moord, dronkenschappen, brasserijen, Zie Rom. 13:13; Rom. 5:18. en dergelijke; Dit wordt daar bij gedaan, omdat er nog veel meer zijn, en het te lang zou vallen die alle te verhalen. **van dewelke ik u te voren zeg**, Dat is, niet alleen als een leraar onderwijs, maar ook als een profeet tevoren zekerlijk verkondig, en waarschuw. **gelijk ik ook te voren gezegd heb**, Namelijk 1 Cor. 6:9,10; Ef. 5:5. **dat die zulke dingen doen**, Dat is, zulke en dergelijke werken des vleses. **het Koninkrijk Gods** Namelijk het rijk der heerlijkheid: of de eeuwige zaligheid in den hemel. **niet zullen** Namelijk hetzij dat zij zich van zulke zonden van harte bekeren. **beervan**.
22. Maar de vrucht des Geestes Dat is, de werken, die de Geest Gods in de wedergeborenen werkt; en uit welke de wedergeboorte bekend wordt. **is liefde, blijdschap**, Namelijk door den Heiligen Geest, Rom. 14:17; ontstaande uit de verzekering, dat wij vrede met God hebben. **vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof**, Dat is, trouw in de belofte en bediening zijns ambts. **zachtmoedigheid, matigheid**. Of, *kuisheid*, onthouding van onbehoorlijk lusten.
23. Tegen de zodanigen Dat is, die deze en dergelijke deugden in hun leven beoefenen en betonen. **is de wet niet**. Namelijk die hen zal verdoemen. Zie Gal. 5:18.
24. Maar die van Christus zijn, Dat is, in *Christus* door het ware geloof ingelijfd, Hem toebehoren; die rechte Christenen zijn. **hebben het vlees** Dat is, zijn niet alleen

schuldig hun bedorven aard te doden, en die niet te laten heersen; maar door de kracht van den Geest van *Christus*, die zij hebben ontvangen, doen ook zulks inderdaad. **gekrust met de bewegingen en** Namelijk niet de natuurlijke, maar die tegen de wet Gods strijden, welke voortkomen uit den bedorven aard des mensen; Rom. 1:24,26. **begeerlijkheden**.

25. Indien wij door den Geest leven, Dat is, door den Heiligen Geest uit den dood der zonden tot een nieuw leven opgewekt zijn. **zo laat ons ook door den Geest wandelen**. Dat is, in ons leven volgen de leidingen des Heiligen Geestes en de voorzegde vruchten derzelve voortbrengen; Rom. 8:5, enz.
26. Laat ons niet zijn De apostel vermaant nu verder de Galaten om enige bijzondere zonden te vlieden en deugden te betrachten. Waarom sommigen het zesde hoofdstuk van hier beginnen. **zoekers van ijdele** Dat is, eergierig zijn, om boven anderen uit te steken, of over anderen te heersen. **eer, elkander tergende, elkander** Grieks *beroevende*, of, *uitdagende*, namelijk met verachting, smaadheden, schelden, of dergelijke. **benijdende**. Namelijk elkanders deugden, staten, of gelegenheden, hetwelk gemeenlijk uit eergierigheid voortkomt, en met dezelve vergezelschap is.

Galaten 6

1. Broeders, indien ook een mens vervallen ware Of, *voorgekomen, verrast*, namelijk uit onvoorzichtigheid, of zwakheid, niet uit moedwillig opzet. **door** Grieks *in*. **enige misdaad, gij**, Namelijk waardoor hij u of anderen heeft geërgerd. **die geestelijk zijt**, Dat is, die door Gods Geest verlicht zijt, en begaafd met bekwaamheid om anderen te kunnen vermanen. Zie 1 Cor. 3:1. **brenghet den zodanige** Namelijk met goede onderwijzing en vermaning. Het Griekse woord betekent eigenlijk heelmaken, volmaken, het gebrek vervullen, of iets herstellen. Zie Matth. 4:21. **te recht met den geest der** Grieks *in den geest*.

zachtmoedigheid; ziende op uzelf, Dat is, gedenkende aan zijn eigen zwakheden, dat hij ook daardoor lichtelijk met dergelijke zonden zou kunnen overvallen worden. opdat ook gij niet verzocht wordt. Dat is, door verzoeken des duivels en des vlees tot dergelijke zonden gebracht wordt.

2. Draagt elkanders Dat is, helpt dragen, om die te verdragen, beteren, en weg te nemen met Christelijke bescheidenheid en medelijden. **lasten, en** Dat is, zwakheden en gebreken, die als een zware last op de mensen liggen. **vervult also** Dat is, voldoet, volbrengt, onderhoudt. **de wet van Christus.** Namelijk van elkander lief te hebben, Joh. 13:34,35; welke, hoewel ze ook van Mozes beschreven is, Lev. 19:18, zo wordt zij *Christus'* wet bijzonderlijk genoemd, omdat Hij dezelve zijnen discipelen op het hoogste heeft bevolen, zo met vermanen als met Zijn voorbeeld Joh. 15:12; 1 Joh. 3:16.

3. Want zo iemand meent iets te zijn, Dat is, meent iets groots, heiligs of bijzonders te zijn, veel van zichzelf houdt, en acht dat hij beter is dan zijn naasten. Waaruit gemeenlijk spruit, dat men de gebreken des naasten zo hard bestraft. **daar hij niets** Dat is, daar hij uit zichzelf niets goeds heeft, en al wat hij heeft van God heeft ontvangen; 1 Cor. 4:7; 2 Cor. 3:5. **is, die bedriegt zichzelf** Dat is, maakt zichzelf dwaselijk wijs, hetgeen zo niet is. **in zijn gemoed.**

4. Maar een iegelijk beproeve Dat is, onderzoek en toetse, niet naar zijn eigen goeddunken, maar naar den regel en toetssteen van de wet Gods. **zijn eigen werk;** Dat is, zijn eigen doen en handelingen; niet zozeer het doen van anderen. **en alsdan zal hij** Namelijk als hij bevindt dat zijn doen met de wet Gods overeenkomt. **aan zichzelf** Dat is, uit zijn eigen goeden wandel, en in zijn eigen conscientie. **alleen roem hebben,** Dat is, met goede conscientie zal mogen roemen, niet van zijne waardigheid of verdiensten, Rom. 3:27; 1 Cor. 1:29,31; maar dat hij oprechtelijk voor God wandelt naar Zijne wet; 1 Cor. 9:15; 2 Cor.

1:12. en niet aan een anderen. Dat is, niet zich met anderen vergelijkende, die hij zou menen zo goed niet te zijn, als hij, gelijk de Farizeër deed; Luk. 18:11.

5. Want een iegelijk zal zijn eigen pak dragen. Dat is, Gode rekenschap geven van zijn eigen werken, en naar zijn eigen doen geoordeeld worden.

6. En die onderwezen wordt Het Griekse woord *catechoumenos* betekent wel iemand, die in de eerste beginselen van den godsdienst wordt onderwezen, maar hier wordt het breder genomen voor allerlei toehoorders, die door de predikatie des goddelijken woords in de Christelijke religie worden onderwezen, van welken staat zij ook zijn. **in het Woord,** Namelijk Gods. **dele mede** Dat is, geve ook zijn deel tot onderhoud der leraars. **van alle goederen** Grieks *in alle goederen;* dat is, mildelijk, opdat de leraars des te beter, zonder verhindernis, al hunnen tijd tot het bedienen van hun ambt mogen besteden. **dengene, die hem onderwijst.** Grieks *catechiseert;* gelijk tevoren.

7. Dwaalt niet; Dat is, wilt uzelf niet ijdelijk inbeelden of laten wijsmaken. **God laat Zich niet bespotten; want** Grieks *God wordt niet gespot;* namelijk met ijdele uitvluchten, die vele gebruiken om de bevelen Gods niet te gehoorzamen; dewijl Hij die uitvluchten niet aanneemt, en ook niet zonder straf laat henegaan. **zo wat de mens zaait,** Dat is, medegedeeld zal hebben zo aan de leraars, waarvan tevoren gesproken is, als aan de armen, waarvan hij in het volgende spreekt; ene gelijkenis, waarmede de overvloedige vrucht der mededeelzaamheid aangewezen wordt. Gelijk uit een graan dat gezaaid wordt, dikwijls honderd wederom opwassen en gemaaid worden; Gen. 26:12. Zie van dezelve 2 Cor. 9:6. **dat zal hij ook maaien.**

8. Want die in zijn eigen vlees Die zijne goederen besteedt alleen om wellustiglijk daarvan te leven, of schatten voor zichzelf te vergaderen, en niet denkt op de onderhouding der kerkedienaars, noch der

armen. **zaait, zal uit het vlees** Dat is, uit dit misbruik der goederen, die alleen tot zijn vlees besteed worden. **verderfenis** Namelijk, tijdelijk en eeuwig. **maaien; maar die** Dat is, daarvan zal hij vergelding en vrucht verkrijgen. **in den Geest zaait,** Dat is, die zijne goederen besteedt tot geestelijke zaken, om Gods eer en de zaligheid der mensen daardoor te bevorderen, en den armen goed te doen. **zal uit den Geest** Dat is, overmits hij zijne goederen tot geestelijke zaken besteed heeft. **het eeuwige leven maaien.** Dat is, niet alleen hier in dit leven tijdelijken zegen ontvangen, maar ook hiernamaals de eeuwige gelukzaligheid, als ene vrucht der weldadigheid, niet uitverdienste, maar uit genade. Zie Matth. 25:34,35, enz.

9. **Doch laat ons, goed doende,** Dat is, weldadigheid betonende. **niet vertragen;** Het Griekse woord betekent door enig kwaad in het goede verslappen; gelijk veeltijds geschiedt in deze zaak, omdat de menigte der armen groot is, en onder hen dikwijls vele onwaardigenen vele ondankbaren zijn; en omdat de tijd van de vergelding niet terstond komt. **want te zijner tijd** Dat is, hoewel de tijd van vergelding uitgesteld wordt, gelijk er tijd is tussen zaaien en maaien, zo zal evenwel dezelve zekerlijk komen. **zullen wij maaien, zo wij** Zie Gal. 6:8. **niet verslappen.** Grieks *ontbonden*, of, *losgemaakt zijn*.

10. **Zo dan, terwijl wij tijd** Namelijk om te zaaien, dat is, om den armen goed te doen; hetwelk in den tijd dezes levens moet geschieden, die kort en onzeker is. **hebben, laat ons goed doen aan** Grieks *het goede werken*; dat is, weldadigheid betonen. **allen, maar meest** Namelijk armen, of anderen, die onze hulp en bijstand nodig hebben. Zie Luk. 10:36,37. **aan de huisgenoten des geloofs.** Dat is, de gelovige Christenen, die met ons ledematen zijn der gemeente, welke is het huis des levenden Gods, 1 Tim. 3:15; aan dezen zijn wij meer verbonden, en het zou onbehoorlijk zijn

dat zij, die tot één huis behoren, elkander honger en gebrek zouden laten lijden.

11. **Ziet, Of, gij ziet. hoe groten brief of, met hoevele woorden, of schriften. ik u geschreven heb met mijn hand.**

12. **Al degenen, die een schoon of, die willen wel aangezien, of aanzienlijk zijn.** Hij verstaat hier de valse apostelen. **gelaat willen tonen naar het vlees,** Grieks *in het vlees*; dat is, door het onderhouden van de uiterlijke en lichamelijke ceremoniën. **die noodzaken u besneden te worden, alleenlijk opdat zij vanwege het kruis** Dat is, om de leer van *Christus*, die zo genoemd wordt, omdat haar somma en inhoud is, dat door het kruis van *Christus* het leven ons verkregen is; 1 Cor. 2:2. **van Christus niet zouden vervolgd worden.** Namelijk van de Joden, gelijk wij dagelijks van hen meest vervolgd worden, omdat wij leren dat de wet van Mozes door *Christus* vervuld en afgedaan is.

13. **Want ook zijzelfen, die besneden worden,** Namelijk en de besnijdenis zo sterk drijven als ter zaligheid nog nodig. **houden de wet niet;** Namelijk in de andere stukken, die mede in de wet geboden worden, maar leiden een ongeregeld of geveinsd leven. **maar zij willen, dat gij besneden wordt, opdat zij in uw vlees roemen** Dat is, zij onder u vele aanhangers mogen krijgen en daarvan ijdelijk roemen bij de Joden. **zouden.**

14. **Maar het zij verre van mij, dat ik zou roemen, anders dan in het kruis van** Dat is, in de rechtzinnige leer van *Christus* voor ons gekruisigd; 1 Cor. 2:2. **onzen Heere Jezus Christus; door Welken** Namelijk kruis van *Christus*; of, *Christus* den gekruisigde. De zin komt overeen uit. **de wereld** Dat is, de eer, gunst en aanzienlijkheid bij de mensen. **mij gekruisigd is,** Dat is, van mij veracht en verworpen wordt. **en ik der wereld.** Namelijk dewijl ik om de leer van *Christus* van de wereld veracht, vervolgd en verstoten wordt; 1 Cor. 4:12,13.

15. **Want in Christus Jezus** Dat is, in het rijk en de gemeente van *Christus*, of, naar de leer van *Christus*. Zie Gal. 5:6. **heeft noch besnijdenis enige kracht**, Namelijk om door de besnijdenis het eeuwige leven te verkrijgen, of door de voorhuid verhinderd te worden van hetzelfde te verkrijgen. **noch voorhuid, maar een nieuw schepsel.** Of, *nieuw creatuur*, of, waardoor verstaan wordt de wedergeboorte en vernieuwing des mensen door den Heiligen Geest. Zie 2 Cor. 5:17.

16. **En zovelen als er naar dezen regel** Dat is, naar deze leer, die ik in dezen zendbrief van de rechtvaardigmaking des mensen voor God, van de Christelijke vrijheid, en van den Christelijken wandel heb voorgesteld en verklaard. **zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en** Dat is, allerlei geestelijke zegeningen, en voornamelijk verzoening met God en verzekering daarvan door den Heiligen Geest in hun gemoed; Rom. 5:1. **barmhartigheid, en** Namelijk van God, die de fontein is, waaruit de verzoening en zaligheid des mensen vloeit. **over het Israel Gods.** Dat is, over alle ware gelovigen, die oprechte Israëlieten zijn en van God daarvoor gekend worden; hetwelk hij daarbij doet om deze van de Israëlieten naar het vlees te onderscheiden. Zie Rom. 2:28,29, en Rom. 9:6, enz.

17. **Voorts, niemand doe mij** Namelijk van deze valse apostelen. Dit spreekt hij met apostolische autoriteit om hun verderen moedwil te bedwingen. **moeite aan; want ik draag de littekenen van** Namelijk van de slagen, banden en wonden, die ik om *Christus* en Zijne leer ontvangen heb. Hiermede wil hij tonen dat hij gene vervolging heeft ontzien, gelijk de valse apostelen deden. Zie 2 Cor. 11:23, enz. **den Heere Jezus in mijn lichaam.**

18. **De genade van** Dat is een groet en wens, met welken de apostel zijne zendbrieven eindigt, gelijk hij zelf betuigt, 2 Thess. 3:17. Zie ook Rom. 16:24; 1 Cor. 16:23, en 2 Cor. 13:13. **onzen Heere Jezus**

Christus zij met uw geest, broeders!
Amen. Dat is, ziel, gemoed.